

FEKETE KÖNYV
Eredeti bűnügyi és detektív történetek
V. kötet

ÉJSZAKAI BUDAPEST

IRTA:
DR. GÚTHI SOMA

BUDAPEST, 1908
KUNOSSY, SZILÁGYI ÉS TÁRSA
KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2022
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Tartalomfejlesztési és -szolgáltatási Osztálya
ISBN 978-963-417-478-3 (online)
MEK-18424

TARTALOM

Utazás a halálba.

Éjszakai típusok.

A vöröshajú.

Huszonnégy óra!...

Tricoche & Cacolet.

Razzia.

Egy riporter élményeiből.

A tolvaj.

A régi jó időkből.

Dráma a tárgyalóteremben.

Kedélyes fogház.

Áldetektívek.

Egy peches ember kalandja.

Éjszakai csendélet.

Utazás a halálba.

Még 1894. évben történt, hogy egy téli reggelen a hajléktalanok menedékhelyének egyik lakóját az Erzsébet-téren fölakasztva találták... Hát biz ez nem valami nagy szenzáció. Egyike azoknak a sűrűn megisméltendő szürke eseteknek, amelyekről az ujságok rendőri krónikája három-négy sorban szokott beszámolni.

És ez a jelentéktelennek látszó eset mégis nagy fejtörést okozott *Tuzár* Mihály detektívnek... Ott volt az Erzsébet-téren, midőn a csavargót leemelték a fáról. Az ügyeletes rendőrtisztviselő már kiadta az ordret, hogy vigyék a hullát a Stáhly-utcai halottasházba, onnan pedig a törvényszéki orvostani intézetbe. És mialatt a rendőrök egyike bérkocsiért futott, hanyattfektették az akasztott ember holttestét.

Tuzár Mihály letérdelt a hulla mellé, hogy alaposan szemügyre vehesse. Egyszerre csak fölkiáltott:

- Ohó! Ezt az embert *meggyilkolták!*

A rendőrtisztviselő kérdőleg bámult a detektívre, aki felelet helyett izgatottan fölugrott és fürkészve tekintett széjjel a hófedte sétányon. A kert bécsi-utcai kapujáig ment és néhány pillanat múlva lelkendezve tért vissza.

- Mondom, hogy *meggyilkolták!*... Nézze csak, fogalmazó úr! ezt a konyhakést amögött a hórakás mögött találtam.

- Megőrült?... Mi köze annak a konyhakésnek ehhez az öngyilkossághoz. A hullán nyoma sincs a szurás okozta sebnek.

- Az igaz. Csakhogy találtam egyebet is... Véرنyomokat.

- Hát aztán?... Mit következtethet a véرنyomokból?

- Sokat, nagyon sokat... Mielőtt azonban kimagaráznám magam, nézze meg jobban a hullát... Ime halántéka táján diónagyságu kék folt. Valószínű, hogy egy hatalmas ökolcsapástól ered.

- Csak nem hiszi, hogy a véرنyomok és a folt között valami okozati összefüggés van?

- De igen. Azt kell hinnem, hogy az akasztást dulakodás előzte meg. A csavargót bizonyosan megölte az ökolcsapás és halála után felkötötték erre a fára, hogy a nyomozó hatóságot félrevezessék... A teremburáját!... Űgyesen csinálták a dolgot. Eddig jómagam is megesküdtem volna rá, hogy ez a szegény ördög öngyilkosságot követett el; de a dulakodás nyomai a hóban, a konyhakés, a véرنyomok és ez a kék folt...

- Ez a kék folt nem bizonyít semmit. Hátha régibb eredetű?

- Ki van zárva... Az ütéstől eredő folt eleinte kék színű, két-három nap alatt megsárgul, majd lassan-lassan zöldes színű lesz. Ez a folt a színváltozás processzusának még csak a kezdetéig jutott és csak huszonnégy órán belül képződhetett... Meg vagyok győződve róla, hogy az orvosi vizsgálat nekem fog igazat adni.

- De hiszen az sem lehetetlen, hogy nem egyéb a közönséges hullafoltnál.

- Téved fogalmazó ur... Hogy hullafolt keletkezhessek, a testnek hanyatt, vagy hason kell feküdni és csak azon a testrészen képződhetik, mely a földet éri. Ez az ember pedig függő helyzetben volt és halántéka nem érte a földet.

- Ugy beszél, mintha könyvből olvasná.

- A gyakorlat teszi.
- De kinek állhatott érdekében, hogy eltegye láb alól ezt a csavargót?
- Nem hiszem, hogy előre megfontoltan ölték meg. Valószínű, hogy a csavargó ezzel a konyhakéssel rablásra irányuló szándékkal megtámadott valakit, az pedig önvédelemből leütötte őt.
- Szóval a vérnyomok...
- A megtámadott ember sebéből erednek.
- Kezdem érteni, de korántsem vagyok egy véleményen önnel. Ha igaz az, hogy a csavargót önvédelemből ütötték le, a tettesnek nem volt rá oka, hogy az akasztással félrevezesse a rendőrséget; hiszen az ő cselekménye nem eshetik büntetőjogi felelősség alá... Ha pedig csak a kihallgatással járó kellemetlenségektől akarta magát megkímélni, egyszerűen eliramodik és soha rá nem jönnek, hogy ő ölte meg ezt az embert...
- Vagy ki tudja!... Kinyomoztam én már külön eseteket is. A nyomozás feladata, hogy ezt a kérdést tisztába hozza.

A rendőr időközben megjött a kocsival; az akasztott ember hulláját beszállították a halottsházba. A rendőrtisztviselő pedig a főkapitányságra sietett, hogy fölvegye a jegyzőkönyvet. A Zrinyi-utcai kapu előtt hatalmas termetű fiatal ember járt föl és alá. Bal keze véres zsebkendőbe volt göngyölve. Egyenesen a rendőrtisztviselő felé tartott.

- A fogalmazó urat keresem.
- Mi tetszik?
- Följelentést akarok tenni.
- Ki ellen?
- Önmagam ellen... Hajnali három óra tájban az Erzsébet-téren megöltem egy embert... Tessék engem letartóztatni...
- Ohó! Ne rohanjunk ajtóstól a házba... Tessék csak szépen velem jönni, majd felvesszük a jegyzőkönyvet.

Az inspekciós fogalmazó szobájába vezette a fiatalembert és kíváncsian fogott hozzá a vallatáshoz.

- Nos? Hogy történt az eset?
- Előre kell bocsátanom, hogy leszámoltam az étellel. Idestova egy hónapja már, hogy az öngyilkosság gondolata megfogamzott bennem... Gyógyíthatatlan betegségem kerget a halálba.
- Mi baja?
- A szívem fáj... Nem bírok vele, amióta eltemettem a feleségemet... Rettenetes fájdalmat érzek, amikor elcsavarodik, összezsugorodik... Érzem, hogy ennek a betegségnek csak egy orvossága van: a halál!...
- Ugy szerette a feleségét?...
- Hogy szerettem-e?... A lelkemet magával vitte a sirba... Eh! ne is beszéljünk róla!... Hogy a dologra térjek: tegnap este elhatároztam, hogy véget vetek a pokoli gyötremnek; megölöm magam. Revolveremet magamhoz vettem, aztán szobát béreltem az „Arany sas” szállóban. Bezárkóztam a szobába, lefeküdtem a pamlagra és elővettem azt a gyilkoló szerszámot. És amint belebámultam a csövébe, egyszerre csak az jutott az eszembe, hogy mi lesz velem, ha ez a kis ólomgolyó nem találja el a szívemet és - életben maradok? Azoknak az öngyilkos-

jelölteknek a sorsára jutok, akiket a kórházakból gyógyultán elbocsátanak... És újra kezdődik a szenvedés... Félre hát a revolverrel!

Fölrohantam a harmadik emeletre, hogy majd alávetem magam az udvar kövezetére... És amint át akarom vetni magam a korláton, valaki megragadta a kabátom szárnyát és visszarántott...

Szégyenkezve futottam le a lépcsőkön és órákig csatangoltam az utcákon, amig végre eltökéltem, hogy nekimegyek a Dunának. És amint a Lánchíd közepére értem, az ott posztoló rendőr igazolásra szólított fel. Bizonyosan feltűnt neki gyanús viselkedésem... Most hát nyomomban lesz a rend őre és nem engedi, hogy meghaljak. Vissza bandukoltam hát a pesti oldalra, s közben új tervet eszeltem ki... A Ferenci-kávéházban cukorspárgát kaptam a tüzi-legénytől, azzal elindultam az Erzsébet-tér felé, hogy ott felkötöm magam a legelső fára...

Hajnallott már, amikor az Erzsébet-térre jutottam és keresgéltem a „száraz” ágat, amelyre ráilleszthetem a hurkot... Egyszerre csak egy torzonborz külsejű alak termett előttem és kezében nagy kést villogtatva, nekem rohant.

- Pénzt, vagy életedet!...

Ime, itt volt a kínálkozó alkalom, hogy könnyűszerrel kiköltözhetem az árnyékvilágból s én könnyelműen elszalasztottam azt... Nem tudok számot adni róla, hogy mit éreztem abban a pillanatban... Talán az életfentartás ösztöne nyilatkozott meg bennem, amikor védekeztem az utonálló ellen... Kicsavartam kezéből a kést, miközben megsebeztem magamat, aztán egy borzasztó ökölcsapással örökre elnémitottam...

- És mi történt azután?

- Megijedtem... Képzeletemben már ott láttam magam a törvényszék sorompója előtt, amint gyilkossággal vádolnak... És bolond fejjel az élettelen rabló nyakára illesztettem a hurkot, amelyet magamnak szántam...

Éjszakai típusok.

I.

Lapozgatok Tuzár naplójában... Olyan az, mint a festőművész vázlatkönyve: tele skizzekkel. Itt-ott egy rövidke megjegyzés, egy-egy jelző, ami nekünk nem jelent semmit, de a vén kopónak bizonyosan valami érdekes történetet, nagy, megrázó drámát idéz vissza az emlékezetébe. Avatatlan olvasó közönyösen átsiklik a napló egyes följegyzésein, én azonban Tuzár jóvoltából már el tudok igazodni rajtuk s a vázlatkönyvből bemutathatom székesfővárosunk egynehány éjjeli alakját, azokat a hirhedt tánczművészeket, akik káprázatos ügyességgel állandóan tojástáncot lejtnek a büntető paragrafusok között. Ime a legérdekesebb típusok:

1. *Az alkalmi ember.* Törzsvendég a kéteshirű lebuajokban. Csöndesen kérődzik, igen jámbor fajta. Félrevonul, ujságot olvasásba mélyed és nem törődik semmivel. Egy helyben ülve várja a jó szerencsét, mint a Dunaparton ödöngő facér napszámos, aki addig járkál tétlenül föl s alá, amíg valamerről munkába szólítják. Az alkalmi ember kapva-kap minden „üzleten”. Ha egy-egy hamis kártyásnak ügyes partnerre van szüksége, ha a zsebtolvaj kisegítőnek kéri fel, mert rendes üzlettársa hüvösre került; ha „munkába” induló betörők megbízható őrtállót keresnek: készséggel rendelkezésre áll. Veszély esetén ő az első, aki kereket old; de ha sikerül az üzlet, erélyesen követeli a maga részét. Hja, szegődött bér, osztott konc!... És alig mulik el nap, hogy egy-egy kirándulásban részt ne venne.

2. *A garde des dames.* Megnyerő külsejű, elegánsan öltözött fiatal ember. Se vagyona, se rendes foglalkozása, mégis uri módon él. Megbecsülhetetlen szolgálatot tesz azoknak az elárvult, magános hölgyeknek, akiknek az éj óráiban kísérőre van szükségük, ha nem akarják, hogy a rendőrséggel gyűljön meg a bajuk. Készséggel magára vállalja a lovag szerepét; hol a férj, hol az unokafivér, vagy udvarló szerepkörét tölti be. Illő díjazás ellenében elkíséri az éjféli pillangót mindenüvé és megvan a helyes érzéke ahhoz, hogy melyik pillanatban kell félreállnia. Az érdemes férfiúval rokon típus:

3. *A fogadott mama.* Kibérelhető hosszabb vagy rövidebb időtartamra; de végkielégítéssel minden pillanatban elbocsátható. A kokott becézi, mintha édesanyja volna, ő pedig mindig rosszkedvű, zsémbes, gyűlöli az éjszakázást és mindig mindenhol csak haza vágyik. A leány kérleli, hogy maradjon, de ő hajthatatlan és addig meg nem lágyul, amíg az udvarló nagy titokban egy banknótát nem csusztat a markába. Magára hagyja a fiatal párt, előbb azonban becsületszavát veszi az udvarlónak, hogy féltékenyen őrködni fog a leányka érényeire.

4. *A balekfogó.* Csak a jó vidékiekre utazik. Már a pályaudvaron vagy a kupében ismeretséget köt velük, aztán lekötelező udvariassággal végigkalauzolja őket a főváros leghirhedtebb mulatóhelyein. Hajnaltájban, midőn a vidéki alaposan leitta magát, hazakiséri őt a szállóba, s onnan egy-kettőre megugrik. A balek csak másnap jön rá, hogy ellopták a tárcáját és rohan a rendőrségre.

5. *A kéregető.* Nem a nyomorék koldusok közül való. Jól megtermett fiatalember, aki félreeső utcákon az éj óráiban egyszerre csak előtted terem és zsebedugott kezekkel utiköltséget kér Brassóig vagy Fiuméig. Nem mered megtagadni a kérését; remegve nyulsz a tárcád után, amit ő villámsebessen kiragad a kezedből és eliramodik. Mire magadhoz térsz, a banditát nem látod sehoh.

6. *Fräulein Zechmacher.* Egyike a legismertebb éjszakai típusoknak. Ha a vidékről fölrandulva, bevetődöl egy-egy mulatóhelyre, a bájós szirén lassan, de biztosan hálójába kerit. Imádja a szeszes italokat, különösen a jóféle francia pezsgőt és egyszerre csak azon veszed észre

magad, hogy körül vagy bátyázva pezsgős üvegekkel. A bájos teremtés ugyanis legjobb barátnőit az asztalhoz ülteti, megvacsoráztatja és leitatja őket a te költségedre. Főlöszleges mondanom, hogy a kisasszony az elfogyasztott ételek és italok árából busás jutalékot kap a mulatóhely tulajdonosától.

7. *A kabáttolvaj.* A ruhafogas mellé telepszik, titokban megfigyeli az érkező vendégeket és a fogásra akasztott kabátokat. Abban a pillanatban, mikor a vendég egy-két percre távozik a kávéházból, harsányan elkiáltja magát, hogy „fizetek!” A pincérnek gazdag borraivalót ad és a kiszemelt kabát után nyul, amit a pincér nagy előzékenységgel rásegít s ő nyugodtan kísétál. Az ellopott kabátot szépen hazaviszi és egy másik jóforgalmú kávéházba siet. Elveszetteknek tartja azt az éjszakát, amelyen legalább három-négy értékes kabáthoz nem jutott.

8. *A koronatanu.* Régi jó időkből való típus. Napközben azzal van elfoglalva, hogy a büntető járásbiróságnál vagy a törvényszéken tanuskodik. Nem éppen megvetendő üzlet!... Az uzsorás vele bizonyítja, hogy adóságának hiánytalanul átadta a kölcsönösszeget; hitelt érdemlő módon, eskü alatt bizonyítja a zsebtolvaj alibijét; nincs olyan hét, hogy legalább egy becsületsértési pörben ne tanuskodnék. A hamis tanuságot pedig jól fizetik. Ha megcsappan az üzlet, egykori üzletfeleit zsarolgatja; azok pedig kötélnak állanak, mert a hamis tanuszerzést a törvény szigoruan bünteti. A kedves típusoknak ezt a fajtáját az éjszaka bizonyos órájában mindig megtalálhatod „bizonyos” kávéházban. Hogy a bíróságnál gyakori tanuskodásukkal gyanut ne keltsenek, hol szakállt növesztenek, hol simára borotváltatják a képüket; jól vigyáznak arra is, hogy az általános kérdésekre különféleképpen válaszoljanak.

Ha a kárvallott ember elképed a hamis tanuvallomáson és kifejezést ad fölháborodásának, önérzetesen verik a mellüket és szemtelen arroganciával elégtételt követelnek a meggyanúsításért. Ünnepeyles pózba helyezkedve, szép bariton hangon mondják el az eskü szövegét, s magukban jót nevetnek azon, hogy a bíróság elnöke egy papirlapról olvassa elő az esküformát, amit ők már betéve tudnak. A hivatásszerűen üzött hamis tanuskodást enyhíti az a körülmény, hogy a rendes keresettel bíró, tisztességes polgáremberek sem csinálnak lelkiismereti kérdést a hamis tanuzásból. Sokan ugy okoskodnak, hogy egy-egy „ártatlan” hazugsággal kiránthatják a bajból rokonukat, jó barátjukat és bár a tárgyaló bíró figyelmezteti őket a hamis eskü következményeire, gyönyörűen elferdítik az igazságot, vagy a fölvetett kérdések elől szépen kitérnek. „Nem emlékszem az esetre, régen volt”... „Lehet, hogy mondta; én nem hallottam...” „Lehet, hogy ő volt, de nem mernék rá megesküdni...”; efféle nyilatkozatokkal menekülnek a keresztkérdések tüzéből. Az ilyen tanuvallomások különösen a büntető járásbiróság előtt való eljárásban fölötte gyakoriak. Hihetetlenül hangzik, de ki merem mondani, hogy a tanuvallomásoknak legalább egyharmada *rosszhiszemű*.

9. *Az ál-detektív.* Mindig másodmagával jár. Rajta éri a házárdjátékosokat és a kávést alaposan megszarolja. Behatol a rendőri felügyelet alatt álló hölgyek lakásába és fenyegetésekkel pénzt csikar ki tőlük. Tetten éri a zsebtolvajt és hallgatás fejében nagykegyesen elfogadja az ellopott aranyórát vagy pénztárcát. Szóval ők az igazság *megkent* bajnokai, akik épp ugy kompromittálják a rendőrséget, mint az ál-hírlapírók a tisztességes sajtót. Fájdalom, ezeknek a típusoknak a száma egész légió.

10. *A szerelem banditája.* Jómodorú, jámborképű ember, mintha a vizet sem tudná megzavarni. Este tíz óra tájban bevetődik a kávéházba, íróeszközöket kér és tizenöt-husz levelet ír. Szerelemre vágyó hölgyek apróhirdetéseire válaszol; egyiknek-másiknak elküldi a fotográfiáját is, hogy bizalmat keltsen bennük. Nem nagyon válogatós, mert az idősebb jómódú hölgyeket is elárasztja ajánlataival. Ilyeténformán egyidőben tíz-tizenöt viszonyt is folytat és szépen kiválasztja azokat a médiumokat, akiket megszarolhat. Olykor-olykor azt is megteszi, hogy a szerelmes leveleket jó pénzért eladja a féltékeny férjnek... Törődik is ő azzal, hogy földult egy-egy családi szentélyt!

11. *A kozákok.* Így nevezik Budapesten a hamis kártyásokat. Választékosan öltözött, intelligens férfiak, hibátlanul beszélnek németül, franciául, angolul, de jól értik a tolvaj-nyelvet is. Dicsekvés nélkül mondhatjuk, hogy a magyar kozáknak hetedhét országra szóló hira van. Párisban, Monte-Carloban, Nizzában, Riminiben és Osztenében épp oly otthoniasan érzi magát, mint idehaza. Rendszerint másod-, harmadmagával jár, hogy alkalomadtán szépen közrefoghassák a kiszemelt áldozatot, akit zsonglőrhez illő ügyességgel könyörtelenül kifosztanak. Nem hagyják abba a játékot, amíg pénzt sejtenek a baleknél, sőt ha olykor egy-egy gentleman akad a kezük ügyébe, kisebb-nagyobb kölcsönt erőszakolnak rá, hogy tovább játszassék. Csak természetes, hogy a kölcsönösszegről váltót vesznek, amit aztán fenyegetésekkel, vagy per útján behajtanak. Ha a szerencsétlen áldozat kifejezést ad annak a gyanúnak, hogy hamisan játszottak vele, provokálják s a lovagiasság szabályai szerint alaposan elbánnak vele. Ha itthon elvégezték kis játékaikat, körutazási jegyet váltanak és folytatják a külföldön, amíg hurokra nem kerülnek.

12. *A krákéler.* Nem nagyon veszedelmes fajta. Abból él, hogy az éjjeli mulatóhelyeken botránnyt rögtönöz, rendőri beavatkozást provokál, amivel a mulatóhelyet kompromittálja. Elég jövedelmező foglalkozás. Amint megjelenik a mulatóhelyen, a tulajdonos nyájasan eléje siet, leülteti és minden jóval traktálja, hogy szépen, nyugodtan viselkedjék. A derék ember megpumpol mindenkit, aki él és jaj annak, aki húzódozik a kölcsön elől.

13. *A leánykereskedő.* A sokat emlegetett magyar leánykereskedelem élelmes ügynöke. Csinos, tapasztalatlan leányokkal ismeretséget köt s mint szerető, jó barát, külföldi dal-társulatokhoz szerződteteti őket. Velök utazik Moszkvába, Szentpétervárra, Konstantinápolyba, ahol jó pénzért ügyesen túlrad rajtuk.

14. *A pók.* Valóságos emberi szörnyeteg. Bukott leány a szeretője, aki minden keresetét neki adja. Ez még csak hagyján! De az éj óráiban, mikor a perditá vendéget fogad, elrejtőzik a szobában; a legalkalmasabb pillanatban magához ragadja a vendég ruháját és kiszed belőle minden értéktárgyat. Ha a kifosztott ember rajtaéri a lopáson és lármát üt, a gyilkosságtól sem riad vissza.

15. *A sajtó parazitái.* Az utóbbi időben sokat foglalkoztatták a rendőrséget. Köztudomásu, hogy Budapesten minden akció redactiót szül. Gombamódra keletkeznek nálunk az ugynevezett *revolveruságok*, amelyeknek szerkesztői jobbára büntetett előéletű, sötét existenciák. Ezek a paraziták tették aktuálissá a sajtójog reformját s az igazságügyi kormány most dolgozik az üdvös törvényjavaslaton, mely az egyéni becsületet lesz hívatva megvédeni. Egyike a legégetőbb, legaktuálisabb kérdéseknek. Fájdalom, lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy Magyarországon a becsület - ugyszólván - szabad préda. Nemtelen boszúból, vagy tisztán „üzleti” érdekből kiméletlenül, brutálisan keresztülgázolnak rajta; tisztességes polgárembereket nyilvánosan meghurcolnak, pellengérré állítanak; nem kimélik a családi szentélyt, a női becsületet sem. És ennek a kétségbeejtően szomorú jelenségnek egyesegyedül az az oka, hogy büntető kodexünk nem gondoskodik az állampolgárok legféltettebb kincsének, a becsületnek hathatós védelméről, mert nem torolja meg gyorsan, kellő szigorúsággal, elrettentő módon az ellene intézett gyalázatos merényleteket. A magyar büntető törvénykönyv intézkedései a becsület védelme dolgában teljesen elhibáztak. Találón je gyzi meg Balázs Elemér, a budapesti ügyészi gárda egyik kiváló tagja, hogy a 261-dik szakasz büntetési tételeinek enyhesége a becsület eszményi értékének a minimumra való lefokozásával egyenlő értelmű. Mig az ugynevezett főbenjáró bűnperekben gyakori a büntetés maximumának a kiszabása, becsületsértés és rágalmazás esetében talán még sohasem mérték ki az amugy is enyhe maximumot. Ez az oka annak, hogy a magasabb műveltségű társadalmi osztályok, amelyeknél pedig a becsület és az élet egy fogalom: ritka esetben, legtöbbször csak a párviadalra való kiállás lehetetlenségének kényszerhelyzetében fordulnak oltalomért a bíróságához.

Nos, mindenekelőtt ezt a hibát kell orvosolni. Ez a törvényhozó testület legsürgősebb feladata... Módosítani kell a büntető törvénykönyv vonatkozó szakaszaival együtt a becsületsértési és rágalalmazási ügyekben eddig követett büntető eljárást is, mert fődolog, hogy a sértett fél minél hamarabb elégtételhez jusson... A mai eljárás egyszerűen türethetetlen. Nem tartozik a ritka esetek közé, hogy például a januárban beadott panaszt csak áprilisban tűzik ki tárgyalásra és ha az idézőlevelet valamelyik tanúnak szabályszerűen nem kézbesítették, az ügy három-négy hónappal újra elodázódik. És mire jogerős ítéletre kerül a sor, maga a sértett fél is elfelejtette az esetet. Milyen könnyen segíthetnénk ezen az anomálián!... Csak éppen, hogy utasítani kellene a bíróságot, hogy a becsületsértés vagy rágalalmazás miatt emelt panasz dolgában tizennégy napon belül tartsa meg a tárgyalást és azt csak fontos okokból, legfőleg tizennégy napra halaszthatja el. Ez az intézkedés egyenlő értelmű volna a „kötelező” gyorsasággal, ami pedig első és elengedhetetlen feltétele a becsület védelmének.

Ami a büntetési tételt illeti, szükséges, hogy az egyszerű (és nem nyilvános vagy nyomtatvány útján elkövetett) becsületsértést is fogházzal büntessék. Persze, enyhítő körülmények esetén becsületsértési ügyekben is megmarad a bírónak az a joga, hogy szabadságvesztés helyett pénzbüntetést szabjon ki... Szükséges továbbá, hogy a törvényszakas megjelölje ilyen esetekben a pénzbüntetés határait is. A minimum például ötven koronában, a maximum pedig a mostani kétezer korona helyett ötezer koronában volna megállapítható.

A sajtó-paraziták garázdálkodásával szemben elodázhatatlanul sürgős a sajtójog reformja. A közvélemény lázas türelmetlenséggel várja a kilátásba helyezett reformokat. Amint a francia fővárost az apacheok merényletei tartják örökös félelemben és izgalomban, a mi székesfővárosunkban a sajtóbanditák garázdálkodnak, akik ellen erélyes törvényes intézkedések híján nem tudunk kellően védekezni...

Hiábavaló a sajtó tisztességes munkásainak minden tiltakozása, hiábavaló minden rendőri beavatkozás: a sajtó-paraziták száma napról-napra szaporodik, kompromittálva a magas nivóju magyar zszurnalisztikát... Szemérmetlen cinizmussal hazugnál-hazugabb híreket kürtölnek világgá, hogy kielégítsék a szenzációéhes publikumot; rágalomban „utaznak”, rágalalmazásból élnek. Törődnek is ők azzal, hogy az ártatlanul meghurcolt embert üzleti érdekből a halálba kergették! Ma kiírják róla, hogy lopott, sikkasztott, holnap két-három sorban mindent visszaviszünk. Az apacheok ellen védekezhettünk revolverrel, a sajtó banditái ellen semmi fegyverünk. Ki vagyunk szolgáltatva élelmes emberek üzleti érdekeinek, éretlen gyerkőcök kényekedvének, mert a törvény nem nyújt oltalmat ellenük. Nem annyira a büntető kodexben, mint az eljárás lassuságában van a hiba. Csak példának említem föl, hogy múlt év február havában följelenttem egy revolver-zszurnalisztát nyomtatvány útján elkövetett rágalalmazás miatt és csak ez évi január hó 16-án kaptam meg a fölhevást, hogy tegyek indítványt a vizsgálat elrendelése dolgában. Tehát egy esztendő alatt még a vizsgálatot sem fejezték be!... Átkozott lassuság! Mintha csak meg akarnák akadályozni vele, hogy a megrágalalmazott ember a bíróságnál keressen jogorvoslást!...

Pedig ezen a bajon is könnyen segíthetnénk... Mire jó a hosszú, kötelező vizsgálat a sajtó-ügyekben?... Hiszen a bíróság nem a vizsgálat, hanem a közvetlen főtárgyalás adatai alapján hozza meg ítéletét... Egy-két rendelkezés és a türethetetlen anomálián segítve van... Ime:

1. A sajtóügyi följelentés iktatása után a vizsgálóbíró *nyolc napi határidőn belül* megidézi a terheltet, illetőleg kinyomozza a szerzőt és felhívja: kívánja-e a valóságot bizonyítani. Megkérdezi, miféle iratokat óhajt hivatalból beszereztetni; följegyzi az esetleg bejelentett tanúk nevét is, aztán az összes iratokat átteszi a vádtanácsához.

2. A vádtanács *nyolc napon belül* megállapítja, vajon az inkriminált közlemény panaszolt kitételeiben megvan-e a becsületsértés vagy rágalalmazás tárgyi „tényálladéka”; az ügy elbírálására illetékes-e az a törvényszék, amelynél a följelentés beadott, végül: szakbíróság vagy

esküdtbíróóság elé tartozik-e az ügy és nyolc napi határidőt ad a sértettnek a vádirat benyújtására.

3. A vádirat két példányban a törvényszék elnökénél nyújtandó be, aki *tizennégy napon belül* kitézi a főtárgyalást és közben gondoskodik róla, hogy a vádlott tanui megidéztesse.

4. Ha a törvényszék a főtárgyaláson elrendeli a valódiság bizonyítását, ujabban bejelentett tanukat nyomban beidézhet.

Ezek az intézkedések fölöslegessé tennék a kötelező vizsgálatot, mert hiszen a törvényszék a főtárgyaláson nem korlátozza a védelem szabadságát: a bizonyítás elé pedig nem gördit akadályt.

Fölösleges hangsúlyoznom, hogy szigorítani kellene a nyomtatvány útján elkövetett deliktumok büntetési tételeit is. Kimondandó volna, hogy a bíróság csak tulnyomó enyhítő körülmények esetén térhet el a szabadságvesztés büntetéstől. Ezenfelül a vádlott kártérítésben is elmarasztalendő volna.

Gyors eljárás, elriasztóan szigorú büntetés és lassan-lassan lenyesegethetjük a sajtó fattyuhajlásait.

16. *A csibész...* Ez a legújabb magyar szó. Nem az Akadémia csinálta, hanem a nép. A „budapesti” nép. És egynéhány esztendő alatt annyira meggyökeresedett, hogy ma már a „Nyelvőr” is akceptálja. Ami a bécsinek a Händelfanger, a párisinak a gamin, az a budapestinek a csibész, régebben csirkefogó. Értjük alatta a munkakerülő, pajkos és minden rosszra hajló suhancot. A fiatalabbja már kora reggel elszabadul a szülei háztól és késő estig ott csavarog az utcákon; szándékosan beleütődik a békésen haladó polgárokbá, fölkapaszkodik a komfortáblai hátuljára, a villamos kocsi elejére, fület mutatva a perrenon álló utasoknak. A megkomolyodott, idősebb csibész csak társaságban érzi jól magát. Hanem aztán meg is válogatja a cimboráit. Alig akad közülök egy is, aki ne lett volna már legalább „rendőrileg” büntetve. Ahol nagyobb csődület van, onnan a csibész sohasem hiányzik. Ott kezdi a szárnypróbálgatásait egy-egy zsebmetszéssel, vagy zsebtolvajlással. Aki aztán „beválik”, ott ragad a branchban, nagy gyönyörűségére az orgazdáknak. Ott láthatjuk őket a félreesőbb utcák sarkán, amint kettesben, hármásban kifőzik a terveiket. Megállapítják a „munka” idejét, helyét és kiosztják a szerepeket. A fiatal gonosztevők jobbjára ebből a kategóriából kerülnek ki. Merészek, tolakodók, szemtelenek. Nem ijednek meg semmitől és senkitől; attól sem riadnak vissza, hogy a poszton álló rendőrt megrézfálják. És csodálatos, noha Budapesten a csibészek száma légió: jól ismerik egymást. Mintha csak egy iskolába, egy osztályba járnának és egy mestertől tanulnának. És milyen kollégialisak! Hogy kiségitik, hogy megvédik egymást a bajban!... A csibészeknek ez a fajtája délelőttönként tekintélyes számmal van képviselve a Markó-utcai törvényház tárgyaló termében. Ott tanulják meg a büntetőtörvényt és a bűnvádi perrendtartást. Ismernek minden ügyészt és minden védőügyvédet. Csak egy pillantás a főtárgyalás elnökére és előre megmondják: miféle büntetés vár a delikvensre. Kiváló előszeregettel tanulmányozzák a fifikusabb vádlottak védelmi rendszerét. Lepisszegik a terhelő tanukat, kinevetik és szünet alatt alaposan leszidják a panaszoszt.

Nemrégiben bevetődtem a törvényszék egyik tárgyalótermébe és szemlét tartva a diszes hallgatóságon, a jogszolgáltatást ellenőrző „nyilvánosság”-on, megakadt a szemem egy vörösképű suhanccon. Ott kucorgott az utolsó padban és a tárgyalás alatt szorgalmasan jegyeztetett. Gyötört a kíváncsiság, hogy mit irogathat a noteszébe. Mikor a törvényszék ítélethozatalra visszavonult, kisompolygott a teremből. Utána mentem.

- Hallja! Én magát ismerem valahonnan.

- Meglehet... A doktor ur régebben sűrűn fordult meg minálunk. Kár, hogy ráadta magát a színházra és most már nem törődik mivelünk... Hejh, hol vannak a régi szép idők, amikor még Eötvös Károly, Polónyi Géza, Visontai Soma meg a doktor úr ültek ott a védői székben! Azóta nagyot fordult a világ. Új törvények, új emberek!... Ámbátor az új perrend ellen semmi kifogásunk nincsen. Most már nem tarthatnak bennünket olyan sokáig vizsgálati fogságban... Ugyan kérem, doktor úr: van egy jó szivarja?

- Van.

- Szabad kérnem?

- Egy feltétel alatt. Ha néhány percre ide adja a noteszét, amibe az imént jegyezgetett.

- Kérem!

Megkínáltam egy szivarral és ő ideadta a noteszét. Visszamentem a terembe és az újságírók helyén figyelemmel átlapozgattam a csibész naplóját. Mondhatom, tanulságos könyvecske. Melegen ajánlom az államrendőrség figyelmébe. Ime egy kis részlet a naplóból:

„A vád tárgya: lopás.

Elnök: X... bíró. Felületes ember; az iratokat nem ismeri. Ügyetlenül kérdez. Könnyen zavarba hozható. Sirásra meglágyul.

Ügyész: M. L... Goromba fráter. A vesébe lát. A terhelő tanut dédelgeti, a mentő tanut vérig szekirozza.

Védő: Dr. K... Reklám-ügyvéd... Beszédét otthon csinálja. Dadog. Nagy számár, de úgy vettem észre, hogy minden ügyésszel jó viszonyban van... Egy-két korona erejéig megpumpolható.

Vádlott: G. Izrael. Ügyesen tagad, de nem a meggyőződés hangján. Könnyek nélkül sir, ami nagy hiba. Az ügyésszel szemben alázatos, ami még nagyobb hiba. Szembesítéskor gyáván lesüti a szemét és ezzel a tanut fölbátorítja.”

Ilyen tanulságos följegyzésekkel van tele a csibész naplója. Mi tagadás: szerettem volna megmutatni a királyi ügyésznek, hogy okuljon belőle és hozzáfogtam a jegyzetek lemásolásához. E pillanatban ott termett mellettem a notesz tulajdonosa.

- Ohó, uram! Azt már meg nem engedem! Ön végiglapozta az én könyvecskémet, én elszívtam az ön szivarját. Kvittek vagyunk.

És elkapta a könyvet.

- És mit csinál ön ezekkel a följegyzésekkel?

- Esténként fölolvassom a kollégáimnak... Tessék elhinni: sok hasznát vettük már ennek a naplónak. Mert az a fő, hogy alaposan kitanulmányozzuk a törvényszéket meg az ügyészség tagjait. Ha ismerjük őket, könnyebben védekezhetünk. Nincs igazam?

- De igaza van.

- Ugyan kérem, doktor úr! Adjon kölcsön egy koronát.

- Egy feltétel alatt! Ha megígéri, hogy soha meg nem adja.

- Ünnepélyesen megígérem.

- Becsületszavára?

- Becsületszavamra!... És ön bizhatik az én szavamban.

- Rendben vagyunk! Itt a korona!

- Köszönöm! Meglátja, doktor úr, az ön pénze szerencsét hoz nekem. Ma este nasivasizni fogok.

- Persze, hamis kártyásokkal?

- Nem baj... Én is hamis játékos vagyok. És ha egy társaságnak minden tagja hamisan játszik, akkorát olyan, mintha valamennyien korrektül játszanának. Én egy ötvenesben harminc főtt adok a leghamisabb játékosnak is.

- Szép!... Most pedig ajánlja magát.

- Nagyon szívesen!... Doktor úr! Ajánlom magamat.

17. *A facér-ember*. Léha, dologkerülő fráter. Egész nap, sőt éjszaka is a kávéházakat bújja, mintha tüntetni akarna azzal, hogy nem dolgozik. Miből él, hol szerzi a pénzt, amit könnyelműen elherdál, senkisé sem tudja. Ilyen facér-ember a hőse annak a detektív-történetnek, vagy ha úgy tetszik; budapesti életképnek, mely *Tuzár* Mihály detektív leírásában itt következik.

II.

Megírtam már, hogy egy időben nagyon melegen érdeklődtem azok iránt a minden foglalkozás nélkül való gyanus existenciák iránt, akiknek szép fővárosunkban se szeri, se száma; úgyszólván előzönlük a töméntelen kávéházat és mulatóhelyet. Egyik-másik efajtájú életművészeről sikerült lerántanom a leplet és csakhamar rabkosztra kerültek abba a hirhedt budavári szállóba, amelyet - tudj' Isten miatt, - „Fortuna”-nak neveztek el; legtöbbje azonban ügyesen kisiklott a kezeim közül.

A gyanus existenciák nagy sokaságában többek között egy feltűnően sápadt, vézna fiatalember vonta magára különös érdeklődésemet. A jeles férfiú mint pedáns, rendszerető hivatalnok, két esztendő óta minden áldott este pontban nyolc órakor nyitott be a kávéházba. Leült egy ablakmélyedésbe, hideg vacsorát rendelt, amit jó étvággal elköltött, aztán hozzáfogott a hazai és külföldi napilapok, folyóiratok, élclapok olvasásához, majd a vidéki ujságok kerültek sorra, végül a kereskedelmi, orvosi és jogtudományi szaklapokat futotta végig.

És ott maradt az ablakmélyedésben másnap reggeli kilenc óráig. Gyönyörű rekord! Egyhuzamban tizenhárom órát tölteni a kávéház füstös, gyilkos levegőjében!... No, de meg is látszott rajta a sok éjszakázás. Olyan volt a képe, mint a halálfej: vértelen, beesett, viaszszárga; szinte szálnalmat keltett feltűnő soványságával.

Kérdezhetnék, hogy hát mi volt olyan gyanús rajta, ha egész éjszaka ki sem mozdult a kávéházból és nem tett egyebet, mint hogy végigolvasta az összes ujságokat?... Igaz, hogy ártatlan szórakozás; az is igaz, hogy tisztességesen viselkedett a kávéházban, sőt kereste a magányt, senkivel sem érintkezett; hogy a pincéreknek ne adjon dolgot, ő maga keresgélte elő az ujságokat is és mégis gyanus volt nekem. Vékonyka, kopott ruhájáról ítélve szegénynek kellett lennie. Hogy mindennapi kenyéréhez jusson, dolgoznia kell, mint más szegény ördögnek, ez azonban nem dolgozhatik. Ha egész éjszaka a kávéházban lustálkodik, nappal aludnia kell, ez a rejtélyes ember pedig amint kialussza az éj „fáradalmait”, megint csak visszakerül a kávéházba. Miből telik hát a mindennapi kenyérre és egyéb szükséges kiadásokra? Elhatároztam, hogy végére járok a dolognak. Csak kötelességet teljesítek veled, aztán - őszintén mondván, - a kíváncsiság is égette az oldalamat.

A titokzatos ember egy szép reggelen, pontban kilenc órakor magára vette kopott, ócska felöltőjét és indult hazafelé. Utána siettem.

- Várjon csak, barátom!... Egy szóra!
- Mi tetszik?
- Titkos rendőr vagyok... Ime az igazolványom.
- Miben lehetek szolgálatára?
- Kérnem kell, hogy igazolja magát. A rendőrség tudni akarja az ön nevét, lakása pontos címét és keresetforrását.
- Mit akar tőlem a rendőrség? Nem vétettem senkinek.
- Ne ellenkezzék, barátom. Ha megtagadja kérésemet, kénytelen leszek előállítani.
- Nem, nem! Inkább megadom a kért felvilágosítást. A nevem: Tamássi László.
- Foglalkozása?
- Egyelőre semmi... Két év óta állás nélkül vagyok. Azelőtt díjnok voltam a törvényszék büntető osztályán.
- De hát valamiből mégis csak élnie kell.
- Azt hiszi, hogy bűnös úton szerzem a pénzt, ugy-e?
- Nem hiszek semmit. Mondtam már, hogy fölöttes hatóságom megbizásából járok el. Tehát szabad tudnom: miből él?

Semmi válasz. A sápadt fiatalember jó ideig szótlanul ballagott mellettem. Ugy látszik kinos alternatíva elé állítottam és sokáig habozott, megmondja-e az igazat, vagy sem.

- Talán megtakarított pénze van?
- Jaj, dehogy van, dehogy van! Látom már, hogy el kell önnek mondanom mindent. Kérem azonban, tartsa titokban, amit most elbeszélni fogok. Nem szeretném, ha szegény jó anyám fülébe jutna...

Ugy áll a dolog, kérem, hogy most öt esztendeje megházasodtam... Egy óbudai fűszerkereskedő leányát vettem el. Feleségem kétezer forintot hozott a házhoz s amíg tartott a pénzből, nyugodtan, boldogan éldegéltünk... Mikor az utolsó krajcár is elfogyott és az én keserves fizetésemre lettünk utalva, egyszerre csak megváltozott a helyzet. Napirenden volt köztünk a civódás; feleségem egyre sopánkodott, jajgatott, válópörrel fenyegetődött és átkozta a percet, amikor megismerkedett velem. Betevő falatja sincs, nyomorognia kell. Hiába kérleltem, vigasztaltam: rám se hederített. Higyje el, uram: rettenetes napokat éltem át.

Egy szép napon a hivatalból hazajövet, lakásom ajtaját zárva találtam. Csöngettem, kiabáltam, dörömböltem, amíg nagysokára kinyílt az ajtó és szemben találtam magam egy ismeretlen férfival. Dühösen rárivalltam:

- Ki az úr? Mit keres az úr ebben a lakásban?...
- Pszt! Ne csináljon botrányt. Én vagyok a végrehajtó. Most foglaltam le az összes butorokat.
- Zárt ajtók mögött?... Ugy látszik, a feleségemet is lefoglalta!...

E szavakra feleségem is az előszobában termett...

- Igen hát! Engem is lefoglalt!... Tudd meg, hogy ez az úr az én jövődöbeli férjem... Már be is adtam a válókeresetet... Most pedig fel is ut, alá is ut!... Nem kellesz!
- Ne-em?

- Nem. Koldus vagy! Semmiházi vagy!... Minden az enyém ebben a lakásban. Takarodjál! Ugyis válófélben vagyunk.
  - De én el nem válok!... És itt maradok... Egy tapodtat sem megyek. Nem én!...
- Minek szaporítsam a szót? A nagy perpatvarnak az lett a vége, hogy békésen megegyeztünk. Mert hát tetszik tudni: jó fiu vagyok. Nem szeretem a háborúságot.
- Miféle egyezséget kötöttek?
  - Röstellem a dolgot, de hát ki kell rukkolnom az igazsággal... A végrehajtó beköltözött a lakásomba... Minthogy pedig napközben el van foglalva...
  - Csak az estéket és az éjszakákat töltheti otthon, ön pedig azalatt a kávéházban lakik...
  - Ugy van.
  - A végrehajtó fedezi a háztartás költségeit.
  - Még zsebpénzt is kapok tőle. Végre is uram, ne feledje, hogy ő miatta hagytam ott az állásomat. Nappal ugyanis aludnom kell; következképpen nem dolgozhatom...
  - Értem, értem... Két férj, egy feleség... A végrehajtó este nyolc órakor tér haza; önnek távoznia kell hazulról. Reggel kilenckor megy a hivatalba; önnek tehát tizenhárom órát a kávéházban kell töltenie... Nem akar terhére lenni a végrehajtónak, aki önt még zsebpénzzel is ellátja. Szépen félreáll az utból... Ő meghuzza magát a kedves családi fészekben, ön pedig a kávéházban...
  - Istenem! csak nem csatangolhatok az utcán...
  - Jól van no. Nincs több kérdésem... Ön csakugyan jó fiu: derék, becsületes, önérzetes ember...
  - Bizhatom a diszkréciójában?...
  - Nyugodt lehet... Menjen csak szépen haza és aludja ki magát...

A vöröshajú.

I.

Hárman valának együtt: a nagy szigorúságáról ismert Sárkány József vizsgálóbíró, Bulla Kálmán, a diurnisták nesztora és Tuzár Mihály, a kitűnő detektív. Künn a folyosón ácsorogtak a szemfüles törvényszéki riporterek. Tudták, hogy valami szenzációs bűnper foglalkoztatja a hivatal embereit, mert Tuzár Mihály holmi apró-cseprő ügyben nem igen baktat fel a „Fortuná”-ban székelő tekintetes királyi törvényszékre. Az ő megjelenése mindig szenzáció számba megy. Csak az a bökkenő, hogy a vén kopó már a saját érdekében sem árulja el a reá bizott hivatalos titkokat, sőt attól sem riad vissza, hogy félrevezesse az élelmes törvényszéki tudósítókat. A jó fiuk ilyenkor nem tehettek egyebet, minthogy a megidézett és a folyosón várakozó feleket kérdezték meg: miféle jó szél hajtotta őket a Fortunába. A felek között pedig mindig akadt egy-kettő, akiknek érdekében volt, hogy az ügy a nyilvánosságra kerüljön.

A folyosón izgatottan, türelmetlenül jár föl s alá egy dr. Knikk Oszkár nevű fiatal orvos, akinek az a különös ismertető jele, hogy fekete szemével ellentétben lángvörös haja és bajusza van. Az egyik riporter hozzá szegődik:

- Nini, doktor úr!... Hogy kerül ön a Fortunába?

- Megidéztek.

- Miféle ügyben?

- Magam is szeretném tudni. Képzelve csak: reggel kapom az idézést, hogy azonnal jelenjek meg, még pedig „elővezetés terhe alatt”.

- Hm! Különös!

- Ugy-e? A fenyegető szavak vörös ceruzával kétszer is aláhuzva.

- Nem is sejti, hogy miről lehet szó?

- Fogalmam sincs róla... Föltettem magamban, hogy erélyesen tiltakozni fogok az idézésnek illetően módja ellen... Ha nem kapok elégtételt, panaszra megyek a miniszterhez.

- Érthetetlen!...

- Alig várom már, hogy a vizsgálóbíró elé kerüljek.

Kivánsága nyomban teljesült. A törvényszéki szolga harsány kiáltása végighangzott a folyosón:

- Doktor Knikk Oszkár!...

- Úr!... Ordináré emberek!...

- Előre! Előre!

Az önérzetes orvos dühösen félretaszítja a szolgát és kopogtatás nélkül ront be a vizsgálóbíró szobájába, ahol menten kifejezést ad fölháborodásának.

- Botrány! Gyalázat! Így bánnak Magyarországon a tisztességes adófizető polgárokkal!

- Mi baja? - kérdi a vizsgálóbíró.

- Tessék!... Ez az idéző levél mindennél ékebben beszél!... Hogy elővezetés terhe alatt azonnal jelenjek meg!... Én: dr. Knikk Oszkár!...

- No, no!... Először is vegye ki kezét a zsebéből. Aztán figyelmeztetem, hogy viselkedjék illedelmesen, különben erélyes rendszabályokhoz nyulok. Mint vádlottat fogom kihallgatni.

- Jól hallottam-e? Mint vádlottat!...

- Csak semmi komédia!... Ön nagyon jól tudja, hogy miért citáltam ide!... Lopás büntette miatt jelentették fel.

- Engem?

- Önt!... Éjféle tizenkét órakor egy halállal vivódó öreg asszonyhoz hívták. Alighogy megjelent a beteg lakásán, a cselédleányt a patikába küldte és amikor magára maradt, feltörte a haldokló asszony szekrényét és annak minden pénzét és ékszereit magához véve, elrohant. A visszatérő cselédleány már csak hült helyét találta.

Az orvos felelni akart, de csak érthetetlen szavakat hebegett. Halotthalványan, tágra nyitott szemekkel nézett a vizsgálóbíróra. Minden tagja reszketett.

- Nos? Nos?... Mit felel erre a vádra?

- Védekezzék, doktor úr!... - biztatja szeliden Tuzár Mihály.

- Ámulok!

- Tehát ártatlannak mondja magát?

- Valami rettenetes tévedés lehet a dologban!... Lopással vádolnak... engem!... Oh, Istenem! Istenem!

- Ne sopánkodjék!... Beismeri-e, hogy éjfél tájban özv. Kádas Bálintné lakásán volt?

- Dehogyan voltam! Most hallom először ezt a nevet.

- Hogyan? Még azt is letagadja?... Feleljen: hol töltötte az éjszakát?

- Otthon voltam. Este kilenc órakor erős főfájás gyötört s a kaszinóból hazamenet, tüstént lefeküdtem. Másfél grammnyi brómot vettem be, s olyan mély álomba merültem, hogy csak reggel nyolc órakor ébredtem fel, midőn a törvényszéki szolga hálósobám ajtaján kopogtatott.

- Ki engedte be a szolgát?

- Magam is kíváncsi voltam rá és midőn megkérdeztem tőle, azzal felelt, hogy az előszoba ajtaját nyitva találta.

- Ön hagyta nyitva?

- Valószínűleg. Ismétlem: hogy főfájással érkeztem haza...

- Ön tehát azzal védekezik, hogy az éjszaka ki sem mozdult a lakásból.

- Igazat mondtam.

- Helyes! Szembesíteni fogom a cselédleánynyal... Tuzár úr!... Szólítsa be Vojtek Máriát.

A következő percben egy 16-18 év körüli leányzó lép a szobába.

- Vojtek Mária?

- Szolgálatára!

- Nézze meg jól ezt az urat!... Ismeri?

- Hogyne ismerném! Ő az a doktor úr! Vörös hajáról száz esztendő mulva is ráismernék.

Az orvos az őszinte meglepetés hangján kérdezi:

- Maga volt az én lakásomon? Maga?

- Én hát! Kerepesi-út 34, második emelet 8.

- És beszélt velem?

- Ugyan ne mókázzék a nagyságos úr!... Ott állt a tükör előtt s amikor megszólítottam, úgy megijedt, hogy beszélni is alig tudott. Elmondtam, hogy mi járatban vagyok...

- Nekem?

- Nem is a nagyanyámnak!... Tessék csak visszaemlékezni: Kérdezősködni tetszett, hogy miféle asszony özvegy Kádasné: szegény-e, vagy gazdag? Azt feleltem, hogy nagyon gazdag, amint hogy igaz is. Majd azt kérdezte, hogy nagy családja van-e? Mondtam, hogy senkije sincs; egyedül él a nagy világban. Erre kapta magát a nagyságos úr és rohant velem együtt a csömöri-útra.

- Gyermekek! Maga álmodik!...

- Hiszen bárcsak álmodnám!... Negyvennyolc órája egy minutumot sem aludtam. Mindig ott virrasztottam a szegény nagysága ágya körül... Még azt mondja, hogy álmodom!... Hát nem engem tetszett a patikába szalajtani?... Szép kis doktor, mondhatom! Gyomorbaja van a nagyságának és a patikában kenőcsöt kaptam. Rá is volt írva a skatulyára, hogy „külső használatra.”

- Kérem, bíró úr: ennek a leánynak minden szava szemenszedett hazugság! Most látom először, sohasem beszéltem vele...

- No de ilyet!... Hiába tagad a nagyságos úr. Ehun a recept.

A cselédleány orvosi receptet nyújt a vizsgálóbíró felé.

- Nos, doktor úr: mit szól hozzá?

- Ezt a receptet csakugyan én irtam...

- Rajta van a tegnapi dátum is...

- Nem értem a dolgot... Megbolondulok!...

- Ugyan ne tetesse magát!... A leány vallomásából kétségtelen, hogy ön az éjszaka özvegy Kádasnénál volt...

- Az Istenre esküszöm, hogy nem voltam ott.

Vojtek Mária sietve rációfól:

- Még a ruhájára is emlékszem. Bolyhos fekete télikabát volt rajta, széles bársonygallérral.

- Tehát nem abban a kabátban volt, amit most lát a doktor uron?

- Nem...

- Van önnek bolyhos fekete télikabátja, széles bársonygallérral?

- Van, de az idén egyszer sem volt rajtam...

- Látja, látja! Hiábavaló minden tagadása. Szálljon magába és tegyen töredelmes vallomást...

Az orvos szörnyüködve összecsapja kezét.

- Megőrülök!... Megőrülök!...

II.

Hosszú, kinos csend követte az orvos keserves kifakadását. A vizsgálóbíró intett a vádlottnak, hogy üljön le, aztán hozzáfogott a letartóztatást elrendelő végzés megírásához. Tuzár azalatt le nem vette szemét Knikk Oszkáról; mintha annak a lelkében akart volna olvasni. Mikor a vizsgálóbíró elkészült a végzéssel, a detektív odament hozzá és a fülébe sugta:

- Ne hamarkodja el a dolgot, bíró úr!...

A vizsgálóbíró megütődve hallgatta a merész figyelmeztetést. Az ablakmélyedésbe vonult és intett a detektívnek, hogy kövesse őt.

- Csak nem gondolja, hogy ez az ember ártatlan?

- De igen. Azt hiszem, hogy ártatlanul keveredett a csávába. Lehet, hogy tévedek, de lelkiismeretem diktálja, hogy figyelmeztessem önt a letartóztatással járó beláthatatlan következményekre. Odakünn a riporterek egész serege várakozik s ha világgá kürtölik a letartóztatást, erkölcsileg és anyagilag teljesen megsemmisíthetik ezt a szerencsétlen embert.

- Igazán kíváncsivá tett. Szeretném tudni, mire alapítja föltevését. Az orvos tagadásával szemben kézzelfogható bizonyítékaim vannak.

- Például?

- A cseléd vallomása.

- Jóhiszemű vallomás, de a látszat mindenben ellene beszél.

- Vagy úgy!... A látszat!...

- Bocsánatot kérek! Magam se adok a látszatra, ha abból valakinek a bűnösségét akarják ki-magyarázni; de most arról van szó, hogy az orvos ártatlanságára következtetek belőle... Tessék csak meghallgatni az én okfejtésemet... Ha csakugyan Knikk Oszkár követte el a bűntényt, nem tiltakozik oly önérzetesen az idézőlevél kitételei ellen.

- Ügyes komédia, semmi más! Beszéljen inkább a receptről.

- Az is az orvos mellett bizonyít. Szinte elképzelhetetlen, hogy külső használatra szánt kenőcsöt rendeljen egy gyomorbetegnek. Ügyes orvos hírében áll; vagyonos ember, közbecsülésnek örvend. Képtelen föltevés, hogy a cselédleány távollétét fölhasználva, ő fosztotta ki az özvegy lakását. Hiszen számítani kellett arra, hogy a leány csakis ő rá fog gyanakodni, annál is inkább, mert közben megszökött. Ilyen körülmények között tudnia kellett, hogy a cselédleány vallomása föltétlenül a börtönbe juttatja... Valószínű tehát, hogy csakugyan tévedés van a dologban, amit hamarosan kideríthetünk és ha bíró úr nekem időt adna...

- Nem adhatok. Ha én ezt az embert most kiengedem, azonnal kerekét old és bottal üthetem a nyomát.

- Rendőri felügyelet alatt marad. Felelősséget vállalok érte.

- Az nekem nem elég. Mit szólna hozzá a királyi ügyészség, ha a súlyos terhelő adatok ellenére sem tartóztatnám le?

- Ám jól van! Ha már mindenáron itt kell maradnia, nem kérek egyebet, minthogy néhány kérdést intézhessenek az orvoshoz.

- Tessék!...

A detektív elővette a receptet s az orvoshoz közeledett.

- Nézze meg jól ezt a receptet... Tegnap íródott... Nem tagadja, hogy az ön írása.

- Nem tagadom.
- Nos, könnyen bebizonyíthatja ártatlanságát... Csak azt kell megmondania: kinek írta?
- Nem tudom, nem tudom!...
- Erőltesse meg az emlékezetét. Hiszen csak tegnap történt...
- Tessék elhinni: nem tudok gondolkozni. Szédülök; csak úgy forog velem a világ.
- Várjunk csak! Majd megkönnyítem a dolgát... Mikor van a rendelő-órája?
- Délután két órától négyig.
- Körülbelül hányan látogatták meg tegnap délután?
- Nyolcan-tizen.
- Miféle baj ellen írta ezt a receptet?
- Bőrbaj ellen.
- Az Isten szerelmére, gondolkozzék!... Melyik paciense panaszkodott tegnap délután bőrbajról?...
- Hopp!... Megvan!... Most már emlékszem rá. Egy szegényesen öltözött fiatalember. Szuró, fekete szeme...
- És vörös haja volt. Olyan, mint az öné.
- Éppen olyan.
- Most már tudom, hányadán vagyunk.

Tuzár elővette a vizsgálóbíró asztaláról a betörők albumát, egy ideig lapozgatott benne, majd egy fényképre mutatva, föltekerte a kérdést:

- Ez volt?
- Igen, igen! Ez volt!... Mintha most is előttem állana.
- Híres ember. Egyike a legveszedelmesebb betörőknek. Weltmann Efraimnak hívják, de bizalmas körben csak a vöröshajú néven ismerik. A vén lator!... milyen ügyesen csinálta a dolgot. A rendelő-órák alatt mint paciens szemlét tartott a lakásban, éjszaka pedig munkához látott. Könnyű dolga lehetett, mert a doktor úr a bróm hatása alatt mélyen aludt. Szépen, nyugodtan összecsomagolta a könnyen elemelhető ingóságokat, a bolyhos télikabátot magára vette és tetszelegve nézegette magát a tükörben, amikor a cselédleány megjelent.

Az első pillanatban bizonyosan megijedt és menekülésre gondolt, de megtudván, hogy miről van szó, megragadta a kínálkozó alkalmat és a magányosan élő, gazdag özvegy lakására sietett.

Pompás szituáció! Egy betörő tolvaj az orvos szerepében!... A jeles férfit alaposan kihasználta a helyzetet, amelybe a véletlen juttatta. A doktortól kapott recepttel patikába küldte a leányzót, aztán feltörte a szekrényt, az értéktárgyakat magához vette és - illa berek, nádak kerek - megszökött... Ez a tényállás...

- Ohó! - veti közbe a vizsgálóbíró, - érdekes meseszöveg, ügyes kombináció, de be kell bizonyítani, hogy csakugyan Weltmann Efraim követte el a lopást.

Tuzár Mihály válasz helyett a cselédleány elé tette a hirhedt betörő jól sikerült fotografiáját. Vojtek Mária egy pillantást vetett a képre és fölkiáltott:

- Jézus Mária!... Ez az ember volt, senki más!... No, nézd a pernahajdert!... Jaj, csókolom a kezét, hogy is téveszthettem össze a nagyságos doktor urral!
- Ime, bíró uram: a terhelő tanuból mentő tanu lett. Még most is kételkedik?
- Sőt ellenkezőleg! Nyomban intézkedem, hogy állítsák elő a vöröshajut... Öntől pedig, doktor úr, alázatosan bocsánatot kérek!...

Huszonnégy óra!...

- Egy halálraitélt naplója. -

Megérkeztem hát az utolsó előtti stációra... Eljutottam a *siralomházba*... A „törvényes” menetrend szerint huszonnégy órát kell itt vesztegelnem, hogy mehessek tovább a végállomás felé: a bitófára, a - pokolba!... Gyönyörű beosztás! A magas kulturának, a XX-ik század humánus társadalmának meghatóan gyöngéd intézkedése, hogy a halálraitéltet huszonnégy órára kiteszik a siralomházba. Hadd szálljon magába! Hadd vezekelje le rettenetes bűnét és tisztuljon meg a földi szennyől, mielőtt az Úr zsámolya elé jutna... Ha jól esik a lelkemnek, egyfolytában huszonnégy óráig imádkozhatom... Mintha bizony nem volna elég egy rövidke, utolsó perc is ahhoz, hogy Istennek ajánljam bűnös lelkemet... Nem! A humánus törvény mielőtt kiköltöztet az árnyékvilágból, szépen, gondosan egyengeti, előkészíti a túlvilági boldogság útját!... Vajjon gondoltak-e arra a bölcs törvényhozók, hogy a pokolnak minden gyötrelme sem ér fel az utolsó huszonnégy óra borzasztó kínjaival? A középkori kínzókamrák intézménye megkapó gyöngédség az újkor siralomháza mellett. Ebben a modern intézményben előbb agyonsanyargatják a bűnbeesett ember lelkét és csak aztán dobják oda testét a gyilkos pribékek kezei közé... Kétszer hajtják végre a halálos ítéletet. Először a siralomházban végeznek vele és csak azután következik a bitófa!...

Hálátlanság, hogy így kifakadok a földi igazságszolgáltatás ellen!... Hiszen térdreborulva kellene köszönetet rebegnem, hogy a bíró urak annyi jóakarattal voltak hozzám. Még most is fülemben csengenek a törvényszék elnökének jóságos szavai:

- Most hát készüljön el a halálra!... Forduljon a mindenható, könyörületes Istenhez... Mert csak Istennél a kegyelem!... Ha valami kívánsága van, csak terjeszsze elő, készséggel teljesítjük. A siralomházban ehetik-ihatik kénye-kedve szerint. Azt is megengedjük, hogy hozzátartozói meglátogathassák; sőt gondoskodtunk lelkésről is.

Milyen áldozatkészség!... Ehetem-ihatom, amit szemem-szám megkíván. Jólakhatom a rogyásig!

Láthatom anyámat, feleségemet, apró gyermekeimet, hallhatom szívettépő zokogásukat. És érezhetem a lelkiismereti furdalásokat, amiért örök szégyent és gyalázatot hoztam rájuk!...

Meglátogat a lelkész is, hogy lelki szemem elé idézze szerencsétlen áldozataimat...

- Nos?... Van-e valami kívánsága?

Már ajkamon volt a felelet:

- Van!... Hogyne volna!... Egyike a legkönnyebben teljesíthető kívánságoknak: *élni akarok!* Tartsanak a fegyházban, kényszerítsenek nehéz, verejtékes munkára és korbácsoljanak véresre, ha a robotolásban kimerülve egy-két percnyi pihenőt tartok... Vagy csukjanak sötét zárkába, ahová nem hatolhat be a napsugár; száraz kenyér legyen a mindennapi eledelem, - de élni akarok!...

Ehelyett azonban mást feleltem.

- Tintát és papírt kérek... *irni akarok.*

- Ennyi az egész?

- Nincs más kérésem.

- Legyen! Kívánságát teljesíteni fogjuk.

És átkísértek a siralomházba... Egy ijesztően komor, kicsiny szobába, amelynek minden bútorzata egy asztal, három rozoga szék és az a kemény szalmazsák, amelyet a cellából hoztak elő. Az asztal közepén a feszület!... A keresztre feszített Jézus, aki minden igéjével a *könyörületet*, a *bűnbocsánatot* hirdette. Elkaptam a feszületet, görcsösen szorítva kezeim között térdre borultam és áhítatosan imádkoztam:

- *És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!...*

Mögöttem egy szuronyos fogházőr. Nagyokat sóhajtoz, közben-közben - nem tudva uralkodni magán - fuldokló zokogásban tör ki. Az ablakhoz vánszorgok és kitekintek a fogház udvarára...

Kalapácsütéseket hallok... A pribékek most készítik a bitófát...

Szerettem volna elrohanni az ablaktól, de a borzalom földhöz szegezte lábamat... És végig néztem az akasztás előkészületeit. Láttam, amint fölállítják azt a félbemaradt keresztet, amelyre a hurkot fogják ráilleszteni; elkészültek a zsámolylyal is, amit majd kilódítanak alólam... És hallottam, amint az egyik pribék odaszólt a társához:

- Holnap jó keresztünk lesz. Drágán adjuk el az akasztott ember kötelét. A bugris fizet érte, mint a köles.

A másik pribék nagyot röhögött, majd vígan énekelni kezdett!

Uccu bizony megérett a meggy,
Uccu bizony rajta maradt egy!...

Én rám gondolt... Az a megérett gyümölcs én vagyok...

Hozták az ebédet. Hozzá sem nyúltam... Jóféle borocskával is megkináltak. Kiöntöttem a padlóra...

Majd újra nyílt az ajtó és belépett *Kozarek* úr, a - hóhér!...

Odaállt elém az az emberi szörnyeteg és tetőtől talpig végig mért... Így szokott a hóhér mértéket venni a halálraitélről... Borzongva, tágranyitott szemekkel bámultam reá.

Ime, előttem áll a gyilkosok réme, a gonosztevők gyilkosa, amint vérfagyasztó nyugalommal nézegeti nyakamat, amelyre a hurkot fogja ráilleszteni...

Hatalmas ember!... Büntetlenül ölheti meg embertársát; sőt ha jól végzi a dolgát, kijut neki az elismerésből is.

Mi a különbség kettőnk között?...

Én csak egy embernek az életét oltottam ki, az ő áldozatainak száma pedig egész légió...

Én heteken, hónapokon át jártam-keltem a gyilkosság gondolatával, amíg rászántam magam a bűnök legnagyobbikára; a nyomor kétségbeejtett, a pénzvágy elszedített; megborzadtam, midőn a gyilkosság eszméje először villant meg agyamban és szinte beszámíthatatlan állapotban voltam, midőn az előre megfontolt szándékot végrehajtottam, - ő pedig szépen kialuszsza magát, megreggelizik, aztán a legjózanabb elmével, a legfagyosabb nyugalommal oltja ki egy ember életét.

Én pénzhez jutottam a gyilkosság révén, de átok volt azon a pénzen, égette a kezemet és ha száz életem lett volna, mind a százat cserébe adtam volna lelkem nyugalmaért: ha a megtörténtet meg nem törtéنتté tehettem volna, - ő is megkapja vérdíjját. Megfizetik a munkáját. Nem reszket, nem érez lelkifurdalást. Jelentkezik a királyi ügyészségen és egykedvűen fölveszi az emberölésért kijáró munkadíjat.

„Tettesek” vagyunk mind a ketten. Engem megszállott, *felbujtott* a gonosz indulat, őt pedig az államhatalom bujtotta fel, amelynek eszköze volt.

Én megöltem egy embert, aki nem is sejtette, hogy miféle tervet szőttem ellene. Hirtelen támadtam rá; annyi ideje sem volt, hogy védekezzen, mert egy-két pillanat alatt végeztem vele; ő pedig olyan ember nyakára illeszti a hurkot, akinek előre bejelentik, hogy meg fogják gyilkolni és remegve, fogvacogva várja a percet, amikor majd gyilkosa eléje toppan... És nem védekezhetik; túrnie kell, hogy a pribékek megragadják és a legbestiálisabb módon kivégezzék.

Én csak egy embert öltem meg és megundorodtam önmagamtól. A bűn elkövetése után nem volt sem éjjelem, sem nappalom. Áldozatom százszor is megjelent előttem; hallottam zokogását, keserves szemrehányásait és átéreztem a gyehenna minden kínját, - ő száz ember életét oltotta ki, mégsem érez megbánást. Hivatásszerűen, rendes fizetésért végzi az iszonytató munkát, amelyre én, a gonosztevő, nem vállalkoznám, ha szabadságommal együtt nekem kínálnák a világ minden vagyonát, minden gyönyörűségét...

De hát minek is sopánkodom!... A törvény - törvény! Bele kell nyugodnom a büntető igazságszolgáltatás bölcs és humánus formáiba...

Kozarek úr szemléje végeztével cigarettára gyújtott és megveregette a vállamat.

- Ne féljen, barátom!... *Ebben* a kézben megbízhatik... Csak semmi teketória! Semmi ellenszegülés. Mikor elhangzik a királyi ügyész szava, hogy „hóhér! végezze kötelességét!”... húnnya be a szemét... A többit pedig bizza rám. Tíz-tizenöt rövidke perc és mindennek vége!...

Könyörületes Isten!... Tíz-tizenöt „rövidke” percig kell majd a halállal vívódnom!... Hát nem lehet egy emberéletet gyorsabban kioltani: egy rövidke pillanat alatt?... Ilyen a mai, üres jelszavakon nyargaló társadalom sokat emlegetett humanizmusa!... Reformok után áhitozik, új, modern intézményeket alkot. Gondoskodik róla, hogy a *nagy tolvajok* kényelmes ellátást kapjanak a börtönben; állatvédő egyesületet csinál; humanizmusát kiterjeszti a vágóhídra szánt barmokra is, de halálraítélt embertársát kegyetlenül megkínózza. Az ökröt két-három pillanat alatt pusztítják el, az embert tíz-tizenöt perc alatt!... Előbb azonban nagy közönség jelenlétében felolvassák az ítélet hosszú rendelkező részét, több ívre terjedő okfejtését - ott a bitófa alatt!... Mi volt ehhez a kegyetlenséghez képest az inkvizíció minden borzalmával együtt!...

A hóhér magamra hagyott, aztán jöttek egyre-másra a hivatlan vendégek: a védőügyvéd, aki reménytelenül kecségtetett; a lelkész, aki megvigasztalt; az újságíró, aki meginterviewolt... Végezetül pedig jöttek a gyerekeim, szülőanyámmal szerető, hűséges feleségemmel!... Rájok borultam és sírtam, sírtam keservesen!... Jaj, hogy meg nem hasadt a szívem!...

Eh, ne beszéljünk róla! Csakhogy túl vagyok már a hosszú, kínos éjszakán... Hat óra... Oda-künn nagy mozgolódás... A publikum gyülekezik; mohó kíváncsisággal várja a borzalmas színjátékot... Mindig az ajtót figyelem: mikor nyit be a halál hírnöke, a hóhér...

Csak jönne már!... Lázás izgalommal, türelmetlenül várom.

Kezemben a feszület, viszem magammal a bitófa alá, hogy még egyszer elrebeghessem:

- És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!... Amen!

Tricoche & Cacolet.

A „Donnerstag és Fuchs”-cégnek valamikor virágzó bankbizományi irodája volt a Belvárosban. Donnerstag úr fegyházviselt férfiú; különböző szélhámosságok miatt összesen hét esztendő telt a kies fekvésű Illaván. Ott ismerkedett meg Fuchs urral, aki Ujvidéken valami pénzhamisítási ügybe keveredett és legjobb akarata mellett sem tudta magát tisztára mosni. A honvágytól kergetve Budapestre jöttek és közös üzletet nyitottak. Kezdetben csak tőzsdei ügyletek lebonyolításával foglalkoztak és irgalmatlanul kifosztották a kezükügyébe került hiszékeny embereket. Ilyetén módon tíz esztendő alatt nagy vagyont harácsoltak össze és csak természetes, hogy üzletüket megnagyobbították. Hogy a közönségben nagyobb bizalmat keltsenek, a bécsi-utcai üzlet kirakatába ötven-hatvan darab ropogós ezrest, hazai és külföldi aranypénzeket és nagy csomó értékpapírt tettek ki közszemlére.

Az érdekes férfiak egy szép napon kocsiba ültek és Tuzár Mihály detektív lakására hajtottak. A vén kopó már ismerte őket a régi jó időkből. Donnerstag úr az ő protekciójával jutott Illavára; ő nyomozta ki azt a pénzhamisítási bűnpört is, mely Fuchs úrnak a nyakát szegte. Hanem azért lekötelező udvariassággal fogadta vendégeit.

- Minek köszönhetem a szerencsét?

Donnerstag adta meg a feleletet.

- Egy rejtélyes, titokzatos ügyben fordulunk önhöz. Előrebocsátom, hogy szivességét gazdagon fogjuk jutalmazni.

- Halljuk az esetet!

- Cégtársak vagyunk.

- Tudom... Amióta nem láttuk egymást, szépen fölkapaszkodtak az ugorkafára. Maholnap milliomosok lesznek... Hja, értik a módját: hogy kell a büntető törvény paragrafusát elkerülni és kijátszani.

- Jól esik nekünk ez az elismerés.

- Pedig nem akartam hizelegni... Az én tapasztalatom szerint társadalmunknak két nagy kategóriája van: a tapasztalt *balekfogók* és a tapasztalatlan *balekok* kategóriája. A balekfogók csoportja is két részre oszlik: kis tolvajokra és nagy tolvajokra.

- Ugy van!

- Örülök, hogy egy véleményen vagyunk. A két csoport között azonban nagy a különbség. Az egyiket *csakis* a szegénység, a nyomor kergeti a bűnbe; a másikat *csakis* a kapzsóság... Az egyiket a detektívek egész serege figyeli, hajszolja; a másik szabadon garázdálkodik, vagy kisiklik a törvény alól. Az egyik a legcsekélyebb haszonnal is megelégszik, érzékenyen senkit meg nem károsít; a másik nagyban operál, családokat nyomorba dönt, jóra való, tisztességes embereket halálba kerget... Az egyiknek a fotografiája ott van a rendőrség albumában, a másiké az udvari fényképezék kirakatában diszeleg; egy-egy családi ünnepség vagy kitüntetés után a képes ujságok címlapján is gyönyörködhetünk benne... Az egyik - amíg szabadon jár, - nyomoruságos pincelakásból indul a „munkába” és ha kirándulása nem járt eredménnyel, szomorúan baktat hazafelé, ahol már türelmetlenül várják kiéhezett gyerekei és még csak kenyeret sem adhat nekik; a másik fényes palotában lakik, nagyúri életmódot folytat s ha kedve szotytyan, a jótékonyság oltárára is áldoz egy-egy morzsát hatalmas zsákmányából... Szóval, hogy a régi példaszót idézzem: a kis tolvajokat felakasztják, a nagyokat futni hagyják.

- Hja, mundus vult decipi, ergo - decipiatur!... Mi tiszteletreméltóan respektáljuk ezt a klasszikus aranymondást.

- Ami azt jelenti, hogy csalnak, lopnak szemérmetlenül, lelkiismereti furdalás nélkül és ami fő: büntetlenül!...

- No no! Ön tulságosan szigoruan ítél meg bennünket.

- De igazságosan... Látja: önök például bankbizományi üzletet alapítottak. A nyerészkedési vágyra alapított vállalat mindig jövedelmező... Csak éppen, hogy ki kell tenni a mézes madzagot és tüstént ellepik a legyek... Pompás gondolat volt, hogy az értéktőzsdén ütöttek tanyát. Ha tölem függne, az egész értéktőzsdét becsuknám.

- Kérem, kérem!... Az értéktőzsdére a gazdasági fejlődés szempontjából nagy szükség van. Az ipari, gyári és kereskedelmi részvények csak ott helyezhetők el; egyetlen piaca az államadóssági kötvényeknek, a községi kölcsönöknek; a különféle nagy tőkealakulások csak ott mennek végbe...

- Szép! Ugy beszél, mintha csak könyvből olvasná... De én mindig a tapasztalatlan balekok szempontjából beszélek. A mi közönségünk csodálatosan tájékozatlan a tőzsdei és mindenféle pénzügyi dolgok iránt és mi sem könnyebb annál, minthogy önök azokat a szegény embereket hálójukba kerítsék. A balekok nincsenek tisztában azzal, mennyit veszíthetnek, csak a nyeresésre gondolnak és nem veszik számításba a kockázatot. Olyan nekik a tőzsdei ügylet, mint a hazard kártyajáték és önök valamennyien alaposan kiaknázzák az emberek vakságát, tudatlanságát.

- Ohó! akadnak kivételek is.

- Elenyészően csekély számban. Száz ember közül kilencvenöt az ügynökök és bankárok áldozata lesz. Óh, én jól ismerem a tőzsdei csalások különböző fokozatait. Jól tudom, hogy szerezték önök is a vagyoniukat... Ott van például az úgynevezett „Schnitt” (pesti németiséggel „Breute”). Megbizást kapnak a *balektől* vételre vagy eladásra és tüstént becsapják őket. Eladásnál a hivatalos jegyzékben előforduló legalacsonyabb árfolyamot mondják be a félnek, vételnél pedig a legmagasabbat; holott azt az árfolyamot kellene bemondaniok, amelyen a vétel vagy az eladás csakugyan megtörtént. Rendes körülmények között ez még nem volna baj, mert hiszen nagyobb árfolyam-változások csak ritkán észlelhetők. De önök a hiszékeny embereket beugratják. Hogy az önök nyelvén fejezzem ki magam: „er muss Quadrille tanzen!” A balekokat jobb meggyőződésük ellenére, tehát rosszhiszeműen rábirják, hogy engagementjaikat változtassák és a rendes alkuszdíjon kívül rettenetesen megsarcolják a szerencsétleneket... Vagy beszéljek-e az úgynevezett „in sich” (önmagában való) ügyletről? Amikor saját felükkal szemben „kontra” spekulálnak... És mert a balek az önök rábeszélésére, az önök tanácsára köti meg az ügyletet, föltétlenül vesztenie kell... De leghálásabb módja a megtévesztésnek, a csalásnak az árfolyamok díjbiztosítása, az úgynevezett *stellige* és *prémium-ügylet*, ahol ellenőrzés hiányában (az árfolyamjegyzés nem olyan határozott, mint a többinél) - tetszés szerint csapják be a feleket.

- Nézd csak, nézd! Milyen tájékozott a tőzsdei dolgokban!

- Fájdalom, nem érek vele semmit, mert nincs módomban, hogy lerántsam önökről a leplet és figyelmeztethessem a közönséget: kerüljétek a tőzsdét, mert onnan csak megkopasztva kerülhettek ki! Higyjék el: szívesen leálcáznám önöket.

- Köszönjük szépen! Tessék elhinni: mi is csak a kis tolvajok kategóriájába tartozunk. Amit ön most elmondott, mind igaz, de milyen kismiskák vagyunk mi a nagy pénzhatalmasságokhoz képest, akiknek módjukban van dirigálni, csinálni az árfolyamokat. Ha például túl akarnak adni bizonyos részvényeken, kedvező híreket hoznak forgalomba és a részvényeket

nagy eclat-val vásárolják a tőzsdén; a közönség pedig vakon utánuk megy és elkapkodja az értékeket. Ezer meg ezer áldozata van az ilyen mesterséges árfolyam-csinálásnak. Ha pedig egy ilyen pénzhatalmasság össze akarja vásárolni egy iparvállalat részvényeit, nem csak kedvezőtlen híreket hoz róluk forgalomba; nem elég, hogy eladásra kínálja azokat, de nagy befolyásával kieszközli, hogy a vállalat részvényeseinek csekély osztalékot adjon és kedvezőtlen mérleget tegyen közzé. A nagy-tolvajok még minket is becsapnak, mert együtt gurulunk a hiszékeny publikummal.

- Hagyjuk ezt! Térjünk a dologra!

- Helyes! Meg kell jegyeznem, hogy szorgalommal és becsületes munkával helyrehoztuk a multak hibáit, s ma már százezer forintot meghaladó tőkével rendelkezünk.

- Szép! Nagyon szép!

- Rendesen nyolc órakor csukjuk be az üzletet. Régi, megbízható szolgánk összeszedi a kirakatban levő értéktárgyakat s átadja Fuchs barátomnak, aki azokat nagy bőrtáskába rakosgatja s az én jelenlétemben elhelyezi a Wertheim-szekrényben.

- Értem.

- A szekrénynek két zára és két kulcsa van. Az egyiket én őrzöm...

- A másikat Fuchs úr.

- Fölösleges mondanom, hogy a szekrényt csak úgy nyithatjuk ki, ha mind a két kulcsot a zárba illesztjük.

- Szóval: meg nem lophatják egymást.

- Hehehe! Ezt jól mondta! Hát hiszen nem is gyanakszunk mi egymásra. Fuchs úr maga a becsületesség és ő is tűzbe tenné értem a kezét.

- Menjünk tovább!

- Nos, képzelje meglepetésünket: néhány nap óta valaki a bőrtáskában levő pénzt megdézsmálja.

- Ne mondja!

- Becsületemre! Négy nap alatt tizenkétezer forintot loptak ki a bőrtáskából, holott úgy vigyázunk a kulcsokra, mint a szemünk fényére. Lefekvéskor mindig elzárom, Fuchs úr pedig a vánkosa alá teszi; másnap reggel pedig rendes helyükön találjuk.

- Hm! Különös! És kire gyanakszanak?

- Senkire... A Wertheim-szekrényen a fúrásnak, feszítésnek semmi nyoma.

- Kinél van az üzlet ajtajának a kulcsa?

- A szolgánál. Ismétlem, tisztességes, megbízható ember: de a két kulcs együttes használata nélkül különben sem nyithatná ki a szekrényt... Ördögös história!... Három éjszaka egyebet sem tettem, minthogy ott ólálkodtam az üzlet körül, gondolván, hogy rajta érhetem a tolvajt, de hiábavaló munkát végeztem... Most hát eljöttem önhöz... Ugyan kérem: mi a véleménye erről a titokzatos esetről?

- Megengedi, hogy nyíltan beszéljek?

- Sőt kérem!...

- A tolvaj itt van a szobában.

- Ugyan?!...

- Donnerstag vagy Fuchs... Csak az a kérdés, hogy melyik a kettő közül!
  - Hallottad, Fuchs?
  - Hallottad, Donnerstag?
  - Képtelenséget állít, uram... Mondtam már, hogy a kulcsot egyikünkötől sem lopták el. Hallatlan merészség! Ilyet mondani!...
  - Ne heveskedjék, Donnerstag úr. Megmaradok amellett, hogy a tolvaj nem lehet más, mint Fuchs vagy Donnerstag... Biztosíthatom önöket, hogy pénzük érintetlen marad, ha a kulcsokat ezután nem tartják maguknál, hanem valami jó, megbízható helyen letétbe teszik.
  - Eh! Ez már mégis több a soknál! Ahelyett, hogy a kárvallott embereknek segítséget nyújtana, sértegeti, meggyanusítja őket. Gyerünk, Fuchs!
- Donnerstag veszi kalapját, botját és dühösen becsapva maga után az ajtót, elrohan. Fuchs úr siet utána. A magára maradt detektív pedig előveszi csibukját, megtölti jóféle muskotálydohánnyal, aztán leheveredik a diványra és beleburkolódik a pipa füstjébe. Nem igen törődik a cégtársak ügyével; bánja is ő, hogy a két gazember közül melyik lopja meg a másikat. Félóra múlva kopogtatnak ajtaján és a következő pillanatban Fuchs úr lép a szobába.
- Nem zavarom?
  - Csak kerüljön beljebb!... Fontos közlendőim vannak... Rájöttem, hogy kettőjük közül melyik a tolvaj...
  - Nos?
  - Az ön jeles cégtársa: Donnerstag.
  - Hogyan? Az imént még mind a kettőnket meggyanusított...
  - Hja, azóta sok minden történt... Önök elrohantak; útközben szidták, szapulták azt a szókimondó, semmiházi detektívet, mikor pedig elváltak, Donnerstag ment a dolga után, ön pedig idejött énhozzám... Miért jött? Hogy megtudja, mire alapítom véleményemet. Ha ön lenne a tolvaj, cégtársa jött volna el hozzám...
  - Érthetetlen! A kulcsot nem lopták el tőlem, pedig anélkül ki nem nyithatták a szekrényt.
  - Megálljunk csak!... Ha jól tudom, ön nőtlen ember... Kivel lakik?
  - Egyedül.
  - Vannak cselédei?
  - Nincsenek. Lakásomat az irodai szolgáló felesége takarítja ki.
  - Hol étkezik?
  - Vendéglőben ebédelek; reggelimet és vacsorámat takarítónóm hozza a lakásomra.
  - És meddig van önnél a szolgáló felesége?
  - Amíg le nem fekszem... Reggel nyolc óra tájban újra eljön...
  - És reggelként ön nyitja ki az ajtót, hogy bemehessen?
  - Az előszoba egyik kulcsát magával viszi.
  - Vagy ugy!... Most már kezdem érteni a dolgot... Azt kell hinnem, hogy az a derék, megbízható szolgáló összejátszik Donnerstaggal. Csak természetes, hogy a takarítónő is be van avatva a dologba... Mondja csak: mélyen szokott aludni?

- Nem mondhatnám... A legcsekélyebb neszre is fölélbredek, azonban...
  - Nos?
  - Néhány nap óta úgy alszom, mint a bunda...
  - Persze, persze... A takarítónő, aki a vacsorát hozza, altató port hint az ételbe.
  - Lehetséges-e?
  - Éjfélután visszakerül a lakásba és a kulcsot szépen kiveszi az ön vánkosa alól.
  - Igen, igen! Ugy kell lenni!...
  - Ha meg akar győződni róla, egynéhány napig rejtse el az ételt, ne nyuljon hozzá, aztán feküdjék le és színleljen alvást...
  - Köszönöm a jó tanácsot...
- Fuchs úr hálálkódva hagyta el a detektivet... Egy hét múlva lelkenzve nyitott be hozzá...
- Uram! Ön csodálatos ember!... Fogadja el tőlem hálám fejében ezt a csekélységet.
  - Mi történt?
  - Tegnapelőtt éjszaka rajtaértem a takarítónőt, amint a vánkosom alá nyult. Torkon ragadtam, megöléssel fenyegettem és a nyomorult megvallott mindent. Önnek igaza volt.
  - És mi történt Donnerstaggal?
  - Kétszeresen megtérite a káromat, hogy föl ne jelentsem. Az üzletből pedig kidobtam... És ezt a fényes eredményt önnek köszönhetem!... Áldja meg az Isten!...

Razzia.

- A régi szép időkből. -

Kusza Pál bandája rázendíti a „Schneider Fáni”-t, s a Buzalkában megkezdődik a tánc. A fal mellett végig huzódó, vörös vászonnal bevont padon ülnek - a hölgyek, a bejáratnál és a cigányok körül csoportosulnak - az urak. A történeti hűség kedvéért meg kell jegyeznünk: a hölgyek nagyon egyszerű házias öltözékben jelentek meg. Csak itt-ott láthatni egy-egy kivágott ruhát; hanem az aztán alaposan ki vagyon vágva. A hölgyek nagy része kendőzve s három fodorral ellátott piros szoknyában jelent meg. Egyik-másik csinos kötényt visel, kicsiny zsebekkel, amelyekből kacéran buvik elő a színes csipke-kendő.

A rendőrséget három detektív és egy polgári ruhába bujt közrendőr, - a közös hadsereget pedig három sovány baka és egy katonapék képviselik.

Az urak nem nagyon kéretik magukat a táncra. Odakünn a kapunál leszurkolván a belépő jegy árát, mint az örült, ki letépte láncát, sietnek a terembe, hogy az ötven krajczárért becsületesen kitáncolják magukat. Nem is árulnak ott a hölgyek petrezselymet. Még csak arra sincs idejük, hogy jól kifujják magukat; kézről-kézre járnak s együtt kurjongatnak a táncosokkal.

Igy megy az a Buzalkában.

Ah, Buzalka!... Színhelye annyi édes szerelmi kettősnek, tanyája a szilaj, mámoros jókedvnek, találkozó helye a perditáknak, a facér mesterlegényeknek, szakácsnőknek és mindeneseknek.

Ah, Buzalka!... Ahol feledésbe megy az átkozott mosogató dézsa, a vikszelő kefe, a törülő rongy, - feledésbe megy minden, minden, és elfoglalja helyüket a háborgó szerelem!...

A hosszú, kemény pad legutolsó helyét fitos orrú, villogó szemű hölgyike foglalja el. Most tette le a táncosa. Ki van fáradva szegényke, csak úgy kapkod a levegő után, hanem azért lesi az új táncost. Az pedig nem várat magára sokáig.

Hórihorgas legény áll meg előtte.

- Szabad kérnem!...

Derékon kapja és viszi magával - ki az előszobába.

- Hová megyünk, galambom?

- Csitt!... Egy szót se!... Detektív vagyok.

- Mit vétettem már megint?

- Meglopta a gazdáját.

- Jól van no. Csak arra kérem: hadd táncolhassak még egy kicsit. Borzasztó kedvem van. Kitáncolhatnám a lelkemet.

- Majd lehül odabenn - a hűvösön.

És a detektív a fitos orru, villogó szemű hölgyikét betuszkolja a rabkocsiba, aztán visszamegy a táncterembe.

Odabenn már a francia négyes járja. Két sorban állnak az urak és a hölgyek.

A rendező, egy vékony dongáju fiatal ember, ott áll a középben és harsány hangon kiáltja:

- Séta jobbra!

A detektív odamegy a rendezőhöz.

- Hol a kabátja?...

- Odakünn.

- No hát csak vegye magára, aztán jőjjön velem!

- De kérem!... Kicsoda maga?

- Ugyan ne mókázzék! Mintha nem ismerné Tuzárt! Egy-kettő! Séta balra!...

A rendező úr sóhajtozva engedelmeskedik.

A teremben ezalatt szájról-szájra járt a rémhir:

- Itt a policáj!

A táncoló párok igyekeznek kifelé, hogy szépecskén elpárologjanak.

Mintha bizony olyan könnyen menne az! Csak egy kijárás van, azt pedig elállta a policáj.

A detektívek könnyű szerrel kiválogatják a bekisérendőket, azok pedig minden ellenkezés nélkül szállnak be a kényelmetlen sötét kocsiba. Van köztük közönséges csirkefogó, notórius zsebtolvaj, betörő, gyermekfosztogató, hónapok óta körözött csaló, hamis játékos, megszökött szakácsné, a fővárosból öt-tíz esztendőre vagy örökre kiutasított csavargó, könyöradománygyűjtő. És mikor a két rabkocsi elrobog, a táncteremben csak egynéhány pár marad. Azok még szívesen táncolnának, de hát elhallgat a muzsikaszó s Kusza Pál az ő négy tagból álló bandájával ünnepélyesen kivonul.

Igy megy az a Buzalkában.

Ah, Buzalka!... Színhelye annyi édes szerelmi kettősnek, tanyája a szilaj mámoros jókedvnek, találkozó helye a facér mesterlegényeknek, szakácsnőknek, mindeneknek - és a közbiztonságot veszélyeztető csavargóknak!...

Egy riporter élményeiből.

A tekintetes királyi törvényszéken színrekerülő bűnügyi drámáknak is megvan a maguk állandó közönsége, mely nap-nap után szorongásig megtölti a tárgyaló termeket. Lázás érdeklődéssel hallgatja végig a dráma expozícióját, a bizonyító eljárásnak nevezett bonyodalmat és izgatottan lesi a kifejlést: a bíróság ítéletét. Aki tudni akarja, hogy miféle elemekből kerül ki Budapesten a büntető jogszolgáltatás ellenőrzésére hivatott *nyilvánosság*, fáradjon el valamelyik délelőtt a Markó-utcai törvényházba. Ha elég jókor érkezik és szerencséje van, hozzájuthat még egy állóhelyhez és szemlét tarthat a habitüék diszes gyülekezetén. Facér, dologkerülő mesterlegények, zsebtolvajok, zsebmetszők, betörők, orgazdák, notórius hamis kártyások, sikkasztók, - szóval a Fekete Könyv legismertebb alakjai. Három kategóriába sorozhatók. Az egyik büntetve *volt*, a másik büntetve *lesz*, a harmadiknak már régen büntetve kellett volna lennie, de mindig ügyesen kisiklott a törvény keze alól. Az egyik melegedni, a másik szórakozni, a harmadik tanulni akar és ha csak szerét ejtheti, megjelenik a főtárgyalásokon. Felvonásközökben (a szünet alatt) nagykomolyan megvitatják a fontosabb jogi kérdéseket, a „gőzben” levő vádlottat biztatják, kioktatják, a tanúkat megfélemlítik. Ha sokáig tart a szünet, kisebb csoportokba verődve megbeszélik egy-egy éjszakai kirándulás tervét a legapróbb részletekig. Hát bizony ilyen körülmények között a nyilvánosság intézménye mi nálunk teljesen illuzórius volna, ha a nézőtéren ott nem volnának a színházi kritikusok: a törvényszéki tudósítók, akiknek az első sorban fentartott helyük van.

A mi törvényszéki tudósítóinknak tehát igazságügyi okokból is nélkülözhetlen, fontos szerepe van a büntető jogszolgáltatás körül, mert a törvényben gyökerező nyilvánosság elvét tulajdonképpen csakis ők juttatják érvényre. Javarészen az ujságírói gárda derék, megbízható közkatonái, akik az ujságok „Törvényszék” rovatában lelkiismeretesen beszámolnak a színrekerült érdekesebb bűnügyi drámákról, amelyeknek a szerzője a mindennapi *Élet*. A sajtó e névtelen napszamosai közül jogi képzettségével és nagy intelligenciájával kiválik a törvényszék krónikásainak doyenje, dr. *Balázs Ignác*. Jóval túl van már az ötvenen, de fürge, mint egy kezdő riporter. A bírák kedvence, a tehetséges fiatal ügyvédek gyámolítója. Nemcsak mint riporter, de kacagtató törvényszéki karcolatai révén, mint író ember is népszerű. Igazi példányképe a kötelességtudó, vérbeli ujságírónak, aki közel *harminc esztendeje* képviseli az ellenőrző nyilvánosságot.

Harminc esztendő! Nagy idő egy törvényszéki tudósító pályafutásában. A jó „Balázs bácsi” végighallgatott már vagy hatezer tárgyalást. Az első tárgyalás jegyzőkönyv-vezetője ma már a királyi kúria tanácselnöki székében ül, ő pedig ma is az, aki régen volt: törvényszéki tudósító.

Harminc esztendő alatt hány hirhedt gonosztevőről rántotta le a leplet; hány hangzatos nevű intézet szédelgéseire hívta fel a nagy közönség figyelmét! De mindig a közérdeket tartotta szeme előtt és sohasem hajhászta a szenzációt. Lelkiismeretes munkásságát bizonyítja, vagy egyetlen egyszer sem került vádlottként a sajtóbíróság elé. Három évtizeden keresztül lépésről-lépésre kísérte fejlődésében a judikaturát, alapos tudással megirt riportjaiban rámutatott a kirívó fonákságokra és anomáliákra és elvitázhatatlan része van abban, hogy büntető jogszolgáltatásunk mai magas nivójára emelkedett. Beh sok érdekeset tudnánk meg tőle, ha megírná a memoirjait!

Hadd mondok el egy-két tanulságos epizódot Balázs bácsi riporter élményeiből.

A nyolcvanas évek elején történt, amikor a büntető törvényszék még a budavári „Fortuná”-ban rezideált, hogy Balázs Ignác bevetődött *Rakovszky* István királyi alügyész szobájába. Az öreg úr rozoga karosszékben bóbiskolt; előtte hatalmas láda, teli s tele iratesomókkal. Az alügyész nagy viveur hírében állott, pedig közel járt már a hatvanhoz. Nem volt nagy kedve a

munkához, mivelhogy nem akarták előléptetni; hanem azért pontosan bejárógatott a hivatalba és szorgalmasan növelte a restánciát.

- Mi ujság, bátyámuram?

- Semmi, vagy még annál is kevesebb!... Cudar világ. Amióta *Böck* lett a királyi ügyész, kutyába sem vesznek. Apró-cseprő lopási ügyeket sóznak a nyakamba.

- Hát ez a ménkü nagy iratcsomó?

- Sok hűhó semmiért!... Egy *Köteles* Mihály nevű szegedi embert gyilkosság miatt tizenöt esztendei fegyházra ítélték. Hat éve már, hogy megkezdte a büntetését, de únos-untalan per-újítási kérvényekkel zaklat bennünket... Tessék! megint hozzám kerültek az akták!

A törvényszéki tudósító kíváncsian a láda fölé hajlik és az irathalmaz legtetetjén a rabos ügyekben használni szokott vörösszinű papírlap tűnik a szemébe a fölirással: „A fegyházi lelkész véleménye”.

- Megengedi, ügyész ur?

- Tessék, tessék!

Balázs Ignác figyelemmel végigolvassa az aktát. A szegedi fegyház lelkésze kegyes figyelmébe ajánlja a törvényszéknek, hogy *Köteles* Mihály becsületesen gondolkozó vallásos ember; csupa szívjóság. Folyton ártatlanságát hangoztatja és az a legforróbb óhajtása, hogy bűnperében új tárgyalást rendeljenek el. A lelkészre *Köteles* azt a benyomást tette, hogy csakugyan ártatlan és emberbaráti kötelességet vél teljesíteni, midőn a boldogtalan ember ügyét a bíró urak jóindulatába ajánlja. A riporter nem elégedett meg a lelkész véleményével. Másnap újra meglátogatta az alügyészt, hogy megismerkedjék a bűnpör egész anyagával. Kétszer is elolvasta *Köteles* perújítási kérvényét, a végtárgyaláson kihallgatott tanúk vallomását, az orvosszakértők véleményét, aztán hozzáfogott a nagy munkához: az ártatlanul meghurcolt, halálra gyötört ember rehabilitálásához. Cikkeiben ismertette az egymásnak ellentmondó vallomásokat és erélyesen sürgette a bűnper újra való fölvételét. Az ő hirlapi közlésének volt tulajdonítható, hogy *Pauler* igazságügyminiszter szigorú vizsgálatot rendelt el s néhány hónap múlva már megtartották a főtárgyalást, amelyen *Kálosi* József királyi alügyész elejtette a gyilkosság miatt emelt vádat, mert az új tárgyalás adatai kétségtelenné tették *Köteles* Mihály ártatlanságát.

Az egyszerű riporter érdeme, hogy helyrehozták az igazságszolgáltatás egy rettenetes tévedését és *Köteles* kikerült a nehéz rabságból, ahol hat esztendeig ártatlanul synylódott...

Ugyancsak a nyolcvanas években történt, hogy Ujpesten napirenden voltak a betöréses lopások, hiábavaló volt a rendőrség minden erőlködése, a tolvajok szabadon garázdálkodtak, retteghésben tartva a község lakosságát... *Odry* Lehel, egykori énekművésznünk akkoriban Ujpesten lakott egy félreeső nyaralóban. Attól tartott, hogy a betörők nála is tisztelni fognak és megtette a szükséges óvintézkedéseket... Egy éjszaka gyermekei nevelőjével a verandán ült és fölfegyverkezve várta a betörőket, mintha csak előre értesítették volna, hogy jönni fognak. Hajnaltájban lépteket hall... Valaki megáll a nyaraló előtt és gyufát gyújt. Nosza, *Odry*nak sem kellett több! A nevelő kíséretében az utcára rohant, mire az ismeretlen futásnak eredt. Üldözőbe vették, kiáltoztak utána, hogy álljon meg, különben lelövik, de nem használt a szép szó. *Odry* Lehel elsütötte fegyverét s az üldözött vad a következő pillanatban összeesett. Lapockáját érte a golyó. A sebesültet vitték a község házára, ahol tüstént vállatóra fogták. A szerencsétlen ember égre-földre esküdözött, hogy ártatlan. Házalással keresi a kenyerét, és cekkerét magához véve hajnaltájban útnak indult a szomszédos községek felé. Az *Odry*-villa előtt pipára gyújtott, mikor megrohanták és ijedtében futásnak eredt... Persze, hogy nem hittek neki. Rabkórházba, majd a törvényszék fogházába került és rövidesen „letár-

gyalták”. A budapesti törvényszék lopás büntetnének kísérlete miatt *nyolc hónapi börtönre* ítélte, s a tehetetlen ember szépen megnyugodott az ítéletben.

Balázs Ignác ott volt a főtárgyaláson. Megütődve hallgatta a szigorú ítéletet, mert a bizonyító eljárás alatt még csak elfogadható gyanúok sem támogatták a szegény házaló bűnösségét...

Fölháborodásának lapjában is kifejezést adott. Keményen kifakadt a könnyelműen ítélő bíróság ellen és *Kozma Sándor* főügyészhez fordult, hogy vegye a kezébe annak az ártatlanul elítélt embernek az ügyét... Jó helyre fordult... *Kozma Sándor* magához kérte a bűnper aktáit és a házaló hamarosan kiszabadult a *Fortunából*...

Hálás is volt halála napjáig a jólelkű Balázs bácsinak. Meglátogatta a szerkesztőségben, a lakásán, sőt utána ment a kaszinóba is, hogy egy-két forintocskára erejéig megpumpolja...

Az érdekes riporter egy alkalommal hazatérőben volt a *Fortunából* s a *Jezsuita-lépcsőn* *Papp Józseffel*, a bírói kar nesztorával találkozott. Beszélgetésbe eredtek és többek között szóba került az ártatlanul elítélt *Köteles Mihály* esete is. Az öreg úr nagy figyelemmel hallgatta végig a perújítás előzményeit.

- Régi kriminalisztikai axióma, - ugymond, - hogy inkább mentsünk fel száz bűnöst, mint hogy csak egy ártatlan embert is elítéljünk... Mert a bíró könnyen tévedhet s nem egyszer puszta jelenségekből vagy aggályos tanuvallomásokból bizonyítékot kovácsol. Valamikor régesrégen én is elkövettem egy rettenetes hibát, mely ma is furdalja a lelkemet és sok éjszakámat rabolja el.

- Rabságba juttatott egy ártatlan embert?

- Azt még csak jóvátehettem volna, de - kötélhalálra ítélték s csak a kivégzés után tudtam meg, hogy ártatlan volt... Ugy történt a dolog, hogy *Szabolcsmegyében* nagyon elszaporodtak a betyárok. A hatóság tehetetlen volt velük szemben, úgy, hogy egy szép napon kihirdették a statáriumot. Akire *rábizonyították* a lopást, egykettőre felakasztották. Nem volt appelláta a halálos ítélet ellen.

A bevádolt emberek sorsa az eljáró bíró judiciumától, kénye-kedvétől függött. Ilyen rengeteg hatalommal ruháztak fel engem is... Többek között egy falusi gazda azzal a panaszszal jött hozzám, hogy az éjszaka elhajtották az ökreit. Megindítottam a nyomozást...

A kárvallott ember istállója mögött, a hóval borított úton lábnyomokat vettem észre, amelyek a falusi kondás viskójáig vezettek... Nosza, lefüleltem a kondást és vallatóra fogtam. Esküdözött a jámbor, hogy ártatlan, de tanúk bizonyították, hogy késő éjszaka az utcákon csatangolt, minthogy pedig csizmája egészen beleillett a lábnyomokba, a gyanús embert halálra ítélték. Este hirdetem ki az ítéletet, másnap reggel már végre is hajtottam...

- Hátha csakugyan ő hajtotta el az ökröket?

- Hiszen ha kétségben volnék, nem venném úgy lelkemetre a dolgot. De hamarosan *kézrekerült az igazi bűnös*. A kárvallott gazda a nagykállói vásáron ráismert az ökreire s az orgazda révén hurokra került a tolvaj... A gazember töredelmesen megvallotta, hogy ő hajtotta el a jószágokat.

- S a lábnyomok?

- Az igazi bűnös csizmája is beléjük illett... Képzeld!... A falunak csak *egy* csizmadiája, annak pedig csak *egy* kaptafája volt...

- Értem, értem!...

- Ez az igazságtalan ítélet tiz esztendővel megvénitett. Elvette nyugalmaimat, búskomorrá tett... Hej, sokat tanultam a falusi kondás esetén!... Azelőtt kérlelhetetlenül szigorú bíró

hírében állottam, vádló és ítélő bíró voltam egy személyben. Jól esett a lelkemnek, ha a bűnöst vallomásra bírhattam, vagy ha egy-egy terhelő tanu rácsáfolt a konokul tagadó vádlottra. Most?... A másik szélsőségbe jutottam s én respektálok legjobban azt az elvet, hogy a vádlottnak joga van tagadni... Tessék rábizonyítani a bűnt!... A kézzelfogható terhelő adatokat is gondosan mérlegelem s ha bűnösség dolgában a legcsekélyebb kétségem van, a vádlott fölmentésén fáradozom... Mintha bizony a fölmentő ítéletekkel jóvátehetném annak az ártatlan embernek a kivégzését!...

- Egy kérdést, bíró uram!... Mi történt az igazi bűnössel?

- *Fölmentettük.*

- Milyen alapon? Hiszen beismerte a lopást!

- Ráfogtuk, hogy csak magára vette a bűnt, hogy hazudik!... Csak nem *blamálhattuk* magunkat!...

Tessék!... Ilyen a földi igazságszolgáltatás!...

A tolvaj.

- Tuzár naplója. -

Bomberger úr valamikor a régi jó időkben rabélelmezési vállalkozó volt s két évtized alatt meggazdagodott. Nem csoda! Ő tartotta rabkoszton a pesti fogházak lakóit s az államkincstár jól megfizette a komisz, élvezhetetlen kotyvalékot. A foglyok zugolódtak, a felügyelő, akinek a regula értelmében végig kellett kóstolnia az ételeket, káromkodott, az orvos erélyesen tiltakozott, sőt az ujságok is szóvá tették a panamát, de mindhiába: Bomberger úr a markába nevetett, mert hát fényes összeköttetései voltak... Akinek nem tetszik a rabkoszt, tegyen róla!

Bomberger egy téli reggelen lélekszakadva, földult ábrázattal rontott a szobámba.

- Borzasztó eset!...

- Mi baj? Talán föllázdak a foglyok?

- Ugyan kérem! Ki törődik a foglyokkal?

- Nincsenek megelégedve a maga kosztjával?

- Persze, a fogoly urak finnyásak, válogatósak. Minden nap fogolypecsenyére áhitoznak... De nem róluk van most szó... Egy ördögös, titokzatos dologban rohantam önhöz. Ha még sokáig gondolkozom rajta, egészen belebolondulok... Elmondom az esetet úgy, ahogyan történt.

- Csak ki vele!

Bomberger úr leült az ágy szélére, kifujta magát, aztán belekezdett a mondókájába.

- Tetszik tudni: minden hétfőn kimenőt kapok a feleségemtől. Vacsora után elmehetek hazulról és ha úgy tetszik, reggelig is elmaradhatok. De én nem élek vissza jogommal és rendszeren hajnali három és négy óra között szoktam hazavetődni... Tegnap is kimenőm volt, de egész este heves főfájás gyötört és már tizenegy órakor hazafelé bandukoltam... A hálószoba már sötét volt; Klárrika mélyen aludt...

- Ki az a Klárrika?

- A feleségem... Nem akartam fölébreszteni a drágát s hogy zajt ne üssek, le sem vetkőztem; ruhástól vettem magamat az ágyba... A főfájás egyre jobban kínozott; nem tudtam elaludni és órákon keresztül hánykolódtam az ágyban... Klárrika közben föl-fölijedt álmából és összefüggéstelen szavakat hebegett. Bizonyosan azt álmodta, hogy engem valami veszély környékez, mert egyre azt kiabálta: „Meg ne mocsanj!... Vigyázz, az Istenért!...”

- A jó lélek!...

- Ilyenkor gyöngéden megsimogattam a homlokát és aludt tovább monoton, de édes hortyogással.

- A drága!...

- Egyszerre csak rémülten fölemelkedtem az ágyból...

- Mi történt?

- Valaki tüszentett...

- Talán a felesége?

- Attól nem ijedtem volna meg. Határozott férfi-tüszentés volt. Fölcsavartam a villamost, de nem láttam sehol a rejtélyes embert. Nagy csodálkozásomra Klárrika szintén fennült az

ágyban. Kegyetlenül rámförmedt, hogy mindig rémképeket látok: szemrehányást tett, hogy felköltöttem legédesebb álmából, aztán rám parancsolt, hogy oltsam el a villamos-lámpát és aludjam. Mit tehettem vón egyebet? Szégyenkezve eloltottam a villamost, de a félelem még fogvatartott és a viláért se hunytam volna be a szememet. Szinte magam előtt láttam már a rablógyilkost, amint revolverét homlokomnak szegezve, pénzt követel... Elhatároztam, hogy becsöngetem a szobaleányt, midőn újabb tüszentést hallottam.

No ennek már a fele sem tréfa! Kiugrottam az ágyból, világot gyújtottam és miközben megnyomtam a villamos-csengőt, torkomszakadtából ordítottam:

- Segítség! Tolvaj!

A következő percben berohant a Zsuzsi, a szakácsné, Mari, a szobaleány és egy katonapék az 57-esektől... Tessék! Mégis csak jó egy katonapék a háznál! A közvitéznek hatalmas konyhakés volt a kezében.

- Hun az a tolvaj? Mindjárt föltrancsirozom!

Minek szaporítsam a szót? A tolvajt megtaláltuk az ágyam alatt. A katonapék nagy bátran kihúzta a hajánál fogva; Zsuzsi megragadta az egyik kezét, Mari a másikat, én pedig egy törülközővel jó erősen megkötöttem.

- Nem védekezett?

- Nem; pedig a közvitéz alaposan megpofozta. Egy kukk nem sok, de annyit sem szólt. A tehetetlen embert én magam kísértem ki az utcára, hogy átadjam a legelső rendőrnek. De bizony nem találtam egy fia-rendőrt se és vittem a nyolcadik kerületi kapitányságra. Utközben kereket akart oldani, de utolértem és galléron ragadtam.

- Tovább! tovább!... Mi történt a kapitányságon?

- Egy álmosképű rendőr leültetett bennünket a sötét előszobában, megnyugtatóan, hogy az inspekciós fogalmazó úr mindjárt megérkezik, aztán magunkra hagyott. Az őrszobába ment aludni.

Körülbelül egy félóráig üldögéltünk az előszobában, midőn a tolvaj egyszerre csak felugrott és mielőtt megakadályozhattam volna, benyitott a fogalmazó szobájába... Persze, hogy utána siettem, de hasztalan erőlködtem, nem tudtam kinyitni az ajtót. Kopogtattam, dörömböltem, ordítottam, káromkodtam, amíg végre kinyílt az ajtó és...

- És?

- Most következik a meglepetés!...

- Halljuk!

- Képzelve csak!... Szemtől-szembe kerültem az inspekciós fogalmazó úrral... És rajta kívül senki más nem volt a szobában, amelynek ablaka tárva-nyitva volt. A fogalmazó meglepődve szólt hozzám:

- Ninini! Bomberger úr!... Mit keres itt a hajnali órákban?

- A tolvajt.

- Miféle tolvajt?

- Aki az imént ebbe a szobába nyitott...

És egy szuszra elbeszéltem, hogy mi történt a lakásomon.

- Különös!... És bizonyos benne, hogy a tolvaj az én szobámba jött?

- Tulajdon két szememmel láttam.

A fogalmazó körülnézett a kis szobában és megakadt a szeme a nyitott ablakon.

- Most már tudok mindent... Kiugrott az ablakon.

- De hiszen azt látnia kellett volna.

- Ha ébren lettem volna. A gazfickó látva, hogy mélyen alszom, elmenekült az ablakon keresztül.

- Hm! Tehát aludni méltóztatott?

- Csak a nagy dörömbölésre ébredtem fel...

... Eddig van... Nincs tovább... Mit szól az esethez?

- Előbb tudnom kell: hogy nézett ki a tolvaj?

- Torzonborz külsejű ember, nagy fekete bajuszszal, fekete szemüveggel...

- Meg van!

- Ki van meg?

- A tolvaj... Csinos Jóskának hívják. Különböző betörésekért kilencszer volt büntetve. Nyugodt lehet; estig hüvösre kerül.

- Köszönöm!... Jaj, ha tudná, milyen nagy kő esett le a szívemről... Képzelve Tuzár ur: már az én szegény kis feleségemre gyanakodtam.

- Nem értem...

- Szinte restelem kimondani... Azt hittem, hogy az a nyomorult ember, akit az ágy alatt találtunk, nem volt senki más, mint a - fogalmazó úr...

- Megőrült?

- Hála Istennek: tévedtem... Csinos Jóska volt az ágy alatt... Már-már a kétségbeesés környékezett, de ön megnyugtatótt. Nem is alkalmatlankodom tovább... Sietek haza az én drága kis feleségemhez. Legalázatosabb szolgája!...

Bomberger úr magamra hagyott... Sietve felöltözök és rohantam a fogalmazó úrhoz, hogy őt is megnyugtassam... A szobájában találtam. Most azonban *csakugyan* aludt és hortyogott, mint egy gőzmasina.

A régi jó időkben.

- Tuzár naplója. -

Stanfacher István, a hírhedt Thaisz-érában egyike volt a legveszedelmesebb betörőknek. Jól ismerték a külföldön is. Ha megunta magát idehaza, vagy ha attól tartott, hogy hurokra kerül, körútra indult a messze idegenbe. Csakhogy odakünn jobban vigyáztak rá a fogdmegek és majdnem minden vállalatába belebukott. Egy lipcsei kirándulásból hazatérve, föltette magában, hogy végképen lemond a külföldi vendégszereplésről, mert hát mindenütt jó, de legjobb itthon, az édes anyaföldön. Nem lehetetlen, hogy a vörös alsót jelképező Stanfacher Werner családfájából való volt, a pesti tolvajvilágban talán azért kapta a kuoni pásztor nevet. Régebben minden valamirevaló tolvajnak volt egy-egy csufneve, ami holta napjáig rajta ragadt...

Egy téli estén a Gazdag-féle bűnperben nyomoztam s a honvédménházból kijövet, a Soroksári-utca végén betértem a „Vörös alsó”-hoz címzett korcsmába. Hát uram fia! Amint betoppantam, egyszerre csak szemembe tünt az én egykori jó cimborám: Stanfacher István, amint serényen kiszolgált a gyanúsképző firmákat. Alighogy letelepedtem, fűrgén hozzám sietett, hogy följánlja szolgálatát. A gaz fickó első pillantásra is megismerte bennem régi „kenyeres” pajtását. Négy esztendeig közös lakásunk volt a váci fegyházban.

- Jól látok-e? Tuzár, a vasgyúró!

- Pszt! Ne ordíts! Nem vagyok már vasgyúró. Két esztendeje már, hogy beszegődtem a rendőrséghez - detektívnek.

- Szent Habakuk! A betörők királya a fogdmegek közé állt! Nem ég ki a szemed?

- Ejha! Beh fennen hordod az orrodát. Ugy látom, te sem vitted sokra. A híres kuoni pásztor közönséges csaposlegénynyé vedlett.

Stanfacher büszkén kiegyenesedett.

- Csaposlegény? Ugy nézz rám, hogy ennek a korcsmának én vagyok a tulajdonosa. Feleségem nevének van az üzlet.

- Te is jó útra tévedtél?

- Vagy igen! Hidd el, pajtás, a becsületes foglalkozás sem megvetendő. Vége az örökös félelemnek, fittyet hányok a rendőrségre. Mert nagyon jól megy a sorom. Ez a viskó is a feleségem nevének van, de én kerestem a hozzávalót.

- Hogy jutottál a sok dohányhoz?

Az érdemekben megőszült férfiú odaült mellém s a fülembe súgta:

- Alaposan kifogtam az ügyészségen! Te! Bizalmasan elmondom neked, hogyan tollasodtam meg.

- Nem félsz, hogy visszamondom a rendőrségen?

- Elévült már a dolog, nem érhet semmi baj, de jó lesz, ha lakatot tartasz a szádon.

- Ne félj. Maradt még bennem valami a zsványbecsületből.

- Tehát ide figyelj! Tizenkét esztendeje már, hogy egy szép verőfényes napon minden bejelentés és kopogtatás nélkül benyitottam Kauffer Márton lipótvárosi bankár comptoirjába. Egy lélek sem volt odabenn; ebéden voltak az alkalmazottak. Mikor az irodai szolga is elpárolgott az üzletből, álkulcsal kinyitottam a lépcsőházba nyíló ajtócskát s teljes két óra hosszat nyugodtan, háborítlanul dolgozhattam. A kirándulás kerek huszezer forintot jövedelmezett.

Fölösleges mondanom, hogy jó helyre tettem a pénzt. Este már az ujságban olvastam a szenzációs híreket: „Vakmerő betörés fényes nappal!” címmel.

Az estilap azt is megírta, hogy a rendőrség erélyesen nyomozza és hamarosan kézrekeríti a tetteseket. Markomba nevettem. Nyomozhatnak ítéletnapig! Mi történhetik? Legrosszabb esetben lefűlelnek, de a pénzt sohasem kapják meg. Négy-öt évig pihenni fogok Szegeden vagy Illaván, aztán hazakerülök és „félretett” vagyonomból élek, mint egy kiskirály... Meg is csiptek hamarosan. Jelen volt a kárvallott bankár is, amikor vallatóra fogtak... Persze, hogy tagadtam körömszakadtig, pedig oly szivrehatóan kért, rimánkodott a bankár, hogy valljak meg mindent; nem lesz semmi bántódásom; sőt fényesen megjutalmaz. De én nem lágyultam el. Sok szegény embert fosztott ki, hadd bűnhődjék érte.

Száz szónak is egy a vége: öt esztendei fegyházra ítétek. Mert rám bizonyították a betörést. Letartóztatásom napján ugyanis nyolc darab aranyat találtak nálam. Volt közöttük egy 1807-ben vert belga aranypénz és a pénztáros eskü alatt vallotta, hogy azt a belga aranyat előző napon ő váltotta be.

Régi szokásom, hogy mindig appellálok az ítélet ellen; még akkor is, ha a bizonyítékok sulya alatt megroppanva, beismerem a bűnt. Mindig úgy okoskodtam, hogy a fegyházból nehéz a szabadulás, de a vizsgálati foglyok elhelyezésére szánt fogházból könnyen megszökhetem.

A Fortunában is szökésen járt a fejem. Csakhogy gondosan őriztek, mint valami veszedelmes fenevadat.

No hát majd kifogok én rajtatok! Mondok magamban... Megszököm, ha addig élek is!...

Hármacskán voltunk egy cellában: Süket Gáspár, a zsebtolvaj, Kukk Tóbiás, az orgazda meg jómagam. Az orgazda napok óta várta már, hogy szabadon bocsássák, mert védője nagy kauciót tett le érte s égre-földre esküdözött, hogy kihozza őt a rabságból.

Kukk Tóbiásnak elmondtam, hogy miért kerültem bajba és megkértem őt, hogy amint kiszabadul, juttasson egy levelet a feleségem kezei közé. Százszor is megesküdt, hogy teljesíteni fogja kívánságomat, mire átadtam neki a levelet, amelyben vigasztalom a feleségemet, hogy ne busuljon. Lesz még szőlő lágy kenyérrel! Mihelyt kiszabadulok, magamhoz veszem az elásott pénzt és megyünk egy jobb hazába, ahol új életet kezdünk. Végezetül pedig kértem, hogy szakítsa ezer darabra a levelet.

Jól számítottam... Kukk Tóbiás másnap reggel kihallgatásra jelentkezett és átadta leveletem a királyi ügyésznek. Az ügyész sietett vele a vizsgálóbíróhoz, az pedig tüstént értesítette a bankár ügyvédjét, hogy megvan a pénz... A derék emberek összedugták fejüket és tanácskoztak, hogy mitevők legyenek. Abban állapodtak meg, hogy öt esztendő múlva, ha kikerülök a fegyházból, éjjel-nappal detektívek lesznek nyomomban. Majd csak rajtaérnek, amint kiásom a pénzt.

A kárvallott bankár azonban nem nyugodott bele ebbe a határozatba. Nem várhat öt évig az ő huszezer forintjára!... És ügyvédjével addig járt az ügyész nyakára, amíg rávette, hogy engem az ítélet jogerőre emelkedéséig szabadlára helyeztessen. Kikötötte, hogy állandóan erős rendőri felügyelet alatt maradjak.

A többit már sejtethed...

- Kiástad a pénzt?

- Dehogy ástam! Kezdetől fogva a feleségemnél volt... Délután hat órakor szabadon bocsátottak, másnap este pedig már az Adrián hajókáztunk... Igy fogtam én ki a tekintetes királyi ügyészségen... Hejh, szép idők voltak azok!...

Dráma a tárgyalóteremben.

I.

Az ellenfelek.

Szenzáció van a levegőben... A folyosón a törvényszéki tudósítók egész serege. A nagy tárgyaló termet szorongásig megtöltötte a hallgatóság, mely ma *kivételesen* az intelligensebb osztályból került ki. A teremőr ünnepélyes pózba helyezkedve nekidől az ajtónak és senkit be nem enged a *nézőtérre*. A Ház megtelt... Lélek az ajtón se be, se ki!... Az előszobában keskeny padon ülve várakozik a vádlott. Cigaretára gyujt és egykedvűen eregeti a füstfelhőt és úgy belebámul, mintha semmi más nem érdekelné. Egyet-kettőt szippant a cigarettából, aztán eldobja és rágyujt egy másikra. Ezzel árulja el izgatottságát... Rokonszenves külsejű, elegánsan öltözött fiatal ember. Vörösbe játszó szőke hajával kirívó ellentétben van fekete szeme s egészen összeérő sűrű szemöldöke... A pad szélén ott ül a törvény embere is: a fogházőr. Dühös pillantásokat vet a fiatalemberre, aki fogoly létére kényelmesen cigarettázik. De hát nem tehet ellene semmit. Meg van hozzá az ügyészi engedély. A védőügyvéd közeledik a vádlotthoz, mire az felugrik és udvariasan meghajol.

- Beszélnem kell önnel!

- Rendelkezésére állok.

- Még egy utolsó kísérletet teszek, hogy megtörjem makacsságát...

- Hiábavaló kísérlet!...

- Jusson eszébe, hogy súlyos váddal illetik, és ha nem védekezik ellene, börtönbüntetéssel sújtják.

- Jőjjön, aminek jönni kell!

- A közmegejtés!... Az erkölcsi halál!...

- El vagyok készülve mindenre!...

- Érthetetlen viselkedés!... Betöréses lopással vádolják!... Ártatlannak mondja magát, de saját ügyvédjének sem vallja meg, hogy mit keresett éjnek idején főnöke lakásán.

- Mert nem beszélhetek...

- Hát jól van. Majd beszélek én!... Önnek benső viszonya volt a panaszos nejével...

- Nem igaz!

- De igaz!... És hogy megvédje az asszonyt, föláldozza a becsületét... Az Istenre kérem: legyen őszinte, mondjon el nekem mindent, különben arra kényszerít, hogy az ön megmentése érdekében a bizonyítás kiegészítését kérjem.

- Milyen irányban?

- Hogy nem lopásra irányuló szándékkal hatolt be főnöke lakásába. A szerelem vitte oda... Azt hitte, azt kellett hinnie, hogy főnöke elutazott és ön megragadta a jó alkalmat... De a féltékeny férj csak szinlelte az elutazást és egyszerre otthon termett. Ön a hálószobából főnöke dolgozó szobájába menekült...

- Ne folytassa, kérem.

- De folytatom... Bizonyítani akarom!...

- Megtiltom önnek!...

- Helyes! Akkor hát lemondok a képviseletéről... Az ördögbe is! Tudom, hogy mindig rendezett viszonyok között élt; nem voltak költségesebb passziói. Fizetésének javarészét félretette. Soha le nem tért a tisztesség útjáról... Szóval: elképzelhetetlen, hogy ön meg akarta lopni főnökét. Igaz, hogy az értékpapirokkal együtt megtalálták önnél azt a százezer koronát is, mely állítólag a feltört szekrényben volt, de ön a vizsgálóbíró előtt azzal védekezett, hogy azt főnöke adta át önnek elutazása előtt, határozott rendeltetéssel. E védekezés után nincs egyéb hátra, mint hogy megmagyarázza: mit keresett ott a lakásban éjféle egy órakor?... És ahelyett, hogy jövője, egzisztenciája érdekében fittyet hányna a lovagiasság követelményeire és megvallaná az igazat, makacsul megtagad minden felvilágosítást... Az égre kérem, térjen észére!... Ha kívánja: kieszközlöm a zárt tárgyalást...

- Nem, nem!... Inkább megvonom öntől a megbizást.

- Legyen!... Félrevonulok... Előbb azonban közölni fogom a királyi ügyészszel és az ítélőtanács elnökével, hogy miért léptem vissza az utolsó pillanatban...

- Azt is megtiltom önnek!... Egy ártatlan, tisztességes asszonyt kompromittálna vele...

- Ártatlan asszonyt! Hahaha!

- Nincs több szavunk egymáshoz!...

- Ám jól van; én megtettem a magamét... A tárgyaláson meg sem jelenek... Jelentse be a törvényszéken, hogy megvonta tőlem a képviseletet... Isten önnel!...

A védőügyvéd dühösen elrohant... A következő pillanatban megszólalt a villamos csengő, ami azt jelenti, hogy kezdődik a főtárgyalás. A törvényszéki tudósítók hanyatt-homlok rohannak be a terembe. A teremőr harsányan kikiáltja a felek neveit:

- *Loránt Imre!... Fábry Lajos!*...

A fogházőr karonfogja Loránt Imrét, a vádlottat:

- Előre! Előre!...

A teremben néma csend... A közönség nagy kíváncsisággal várja, lesi az érdekesnek ígérkező tárgyalás fejleményeit. A törvényszék elnöke, egy tisztos öreg úr, megnyitja a főtárgyalást és mindenekelőtt jelentkezésre szólítja a megidézett feleket.

- Vádlott: Loránt Imre!

A fiatal ember arca egyszerre lángba borul. Érzí, hogy minden szem ő rá tapad... Némán meghajolva üdvözli a bíróságot, majd visszaül a szégyenpadra és félkézzel eltakarja arcát, hogy ne gyönyörködjék benne a szenzációéhes publikum.

- Fábry Lajos!

- Jelen!...

A panaszos köpcös emberke, csodálatosan sárga ábrázattal, apró, szürke szemekkel. Se bajusza, se szakálla. Külsejével mindenkiben egy hermaphrodita benyomását kelti. Szüntelenül mosolyog; csupa káröröm az arca. Jelentkezés után helyet foglal, keresztbe teszi a lábát és le nem veszi szemét a vádlotról, akinek erkölcsi és anyagi egzisztenciája az ő kezébe van most letéve. Pusztán kíváncságra megszüntetnék az egész eljárást, mert Loránt Imre az ő alkalmazottja volt. És ő tudja, hogy mily rengeteg hatalom fölött rendelkezik.

- Fábry Lajosné!

A tanu föláll és halkán, alig hallhatóan feleli:

- Itt vagyok!

Két fejjel magasabb az uránál. Imponálóan szép termet; klasszikus arcél; fekete szemöldöktől beárnyalt kék szempár. Ugy ül ott az ura mellett, mintha idegen volna hozzá; tekintetre sem méltatja s ha az olykor megszólítja őt, kelletlenül válaszol, anélkül, hogy feléje fordulna. De arcáról a megvetés, szeméből a mélységes gyűlölet tükröződik vissza.

Jelentkezik a többi tanu is; egy közrendőr, egy szobaleány, majd belép a védőügyvéd is és elfoglalja helyét, szemben a királyi ügyészszel... Ugy látszik: mégis csak meggondolta a dolgot és nem akarja magára hagyni védencét, akiről meg van győződve, hogy ártatlanul került a vádlottak padjára.

Az elnök figyelmezteti a tanukat az eskü szentségére, a hamis eskü következményeire, aztán kiküldi őket a teremből, mert a perrend értelmében nem szabad jelen lenniük a vádlott kihallgatásánál. Egyenként fogják őket beszólítani...

Felolvassák a vádhatározat rendelkező részét, aztán megkezdik az ellenfelek kihallgatását.

II. A kihallgatás.

- Vádlott!... Lépjen elő!... Megértette, hogy mivel vádolják?

- Megértettem.

- Ez évi január hónap negyedikén az éjjeli órákban behatolt egykori főnöke, Fábry Lajos vállalkozó lakására, s az irodában levő szekrényt fölfeszítve, onnan százezer korona készpénzt és száz darab koronajáradéki kötvényt ellopott. Így hangzik a vád... Feleljen! Bűnösnek érzi magát?

- A vád légből kapott és rosszhiszemű. Nem érzem magam bűnösnek.

- Üljön le! Elsőnek a sértettet fogjuk kihallgatni... Fábry Lajos! Jőjjön közelebb. Nyilatkozzék: fentartja-e a vádat?

- Fentartom.

- Loránt Imre az ön szolgálatában állott?

- Irodavezetőm volt, nyolcezer korona évi fizetéssel.

- Kivánja-e a megbüntetését?

- Kérem!

A védő: De hiszen kára az utolsó fillérig megtérült! A vádlott tíz évet töltött az ön szolgálatában; példásan becsületes, szorgalmas tisztviselő volt. Miért ragaszkodik hát oly görcsösen a vádhoz?

Az elnök: Ne feleljen a védő úr kérdésére! A sértettnek joga van hozzá, hogy a vádlott megbüntetését kérje... Menjünk tovább!... Adja elő panaszát...

A védő: Sziveskedjék figyelmeztetni a sértettet, hogy vallomására esetleg megesketik.

A sértett: Fölösleges figyelmeztetés! A tiszta igazságot fogom mondani... Szóról szóra fentartom a rendőrség előtt tett vallomásomat... Január hónap negyedikén Berlinbe kellett utaznom Biach Artur vállalkozóhoz, s az utazáshoz megtettem a szükséges előkészületeket.

Loránt úr váltotta meg nekem a vasuti jegyet, sőt gondoskodott hálófülkéről is... Este tíz órákor feleségemtől és kis fiamtól elbúcsúzva, a pályaudvarra hajtottam. A vonat indulása előtt husz perccel érkeztem oda s a várakozási időt az étkező teremben akartam eltölteni. Amint benyitottam oda, az első ember, akivel találkoztam, Biach Artur volt. Persze nagyon megörültem, hogy az utazás fáradalmaitól megkimélhettem magamat. Melléje telepedtem, közöltem vele, hogy mijáratban vagyok s a vállalkozó kérésemre elhalasztotta utazását. A Central-kávéházba mentünk, ahol körülbelül két óra hosszat tárgyaltunk s éjfél tájban lakásomra hajtottam... Becsöngettem az előszoba ajtaján. Jó sokáig tartott, míg az álmosképű cselédleány elővánszorgott a konyhából és ajtót nyitott. Lesegítette rólam a kabátot, aztán visszament a konyhába, én pedig feleségem hálószobája felé indultam. E pillanatban zajt hallottam a sötét irodai helyséből. Habozás nélkül benyitottam oda, fölcsavartam a villamost és a szekrény kifeszített ajtaja előtt ott láttam Loránt Imrét. Halotthalványan rám bámult, mintha megnémította volna a rémület... Lärmát csaptam, mire berohant a szobaleány, majd előkerült szegény feleségem is. Az ijedtségtől, a félelemtől minden tagja reszketett... Kérdőre vontam Loránt Imrét, de csak összefüggéstelen szavakat hebegett. Egy pillantás a kifeszített szekrényre és tisztában voltam a helyzettel. Magamból kikelve ordítottam:

- Nyomorult!... Tolvaj!...

És rohantam a szekrényhez; kerestem pénzemet, értékpapirjaimat, de hiába.

- Adja vissza a pénzemet!

Semmi felelet. Loránt Imre még mindig úgy állott előttem, mintha kővé meredt volna. A cselédleány ezalatt rendőrt hívott, aki megmotozta a vádlottat és kabátja belső zsebében megtalálta a hiányzó százezer koronát és a száz darab koronajáradéki kötvényt...

Ime, ez a rövid tényállás...

Az elnök: És Loránt Imre szó nélkül tűrte, hogy megmottozzák? Nem tiltakozott; nem hangoztatta ártatlanságát egy szóval sem?

A sértett: Egy szóval sem. Ugy látszik: belenyugodott sorsába, mert ellenkezés nélkül tűrte azt is, hogy a rendőr összekösse két kezét...

A vádlott: Hazugság minden szava!...

Az elnök: Hallgasson!... Ha illetlenül viselkedik, rendbüntetéssel sujtom...

A vádlott: Fölforr bennem a vér...

Az elnök: Csak ne heveskedjék... Módot nyujtunk hozzá, hogy védekezzen, de várakoznia kell, amíg az ön kihallgatására kerül a sor...

A védő: A szekrény tehát fel volt feszítve?

A sértett: Tárva-nyitva volt, holott elutazásom előtt én magam csuktam be és a kulcsot magammal vittem.

- Ha jól tudom, közönséges iratszokrényről van szó?

- Ugy van.

- Csodálatos, hogy egy vagyont kitevő értéket az iratszokrényében tartogat.

- A Wertheim-szekrény zárja elromlott... Szó sincs róla, nagy könnyelműség volt tőlem, hogy elutazásom előtt nem tettem biztosabb helyre a pénzt, de hát Istenem! gondolhattam-e arra, hogy Loránt Imre éjnek-idején betör a lakásomba?... Ki hitte volna! Ki hitte volna!...

A vádlott: Ah! Ez már mégis több a soknál!... Beszélhetek már, elnök úr?...

Az elnök: Várjon a sorjára.

A vádlott: Megbolondulok!...

A sértett: Tessék! Milyen ügyesen komédiázik!... Mintha bizony nem az ő zsebében találtuk volna meg a pénzt!... Tessék kihallgatni a rendőrt, a szobaleányt és a feleségemet... Három kifogástalan tanú bizonyítja...

A védő: És ön megesküszik rá, hogy az igazat vallotta?

A sértett: Százszor is, ha kell!...

Az ügyész: Kérem a meghiteltetését.

Az elnök: S a védő úr?

A védő: Nem ellenzem.

Az elnök: Fábry Lajos úr!... A törvényszék elrendelte a megeskütését... Még egyszer figyelmeztetem, hogy a hamis esküt a törvény fegyházzal bünteti.

A sértett: Tudom.

Az elnök: Tegye jobb kezét a szívére és mondja utánam: „Én, Fábry Lajos, esküszöm az egy élő Istenre, hogy a tiszta igazságot vallottam és semmit abból, amiről tudomásom van, el nem hallgattam!...”

A sértett: (Elmondja az eskü szövegét.)

Az elnök: Isten engem úgy segítjen!...

A sértett: Isten engem úgy segítjen!...

Az elnök: Foglaljon helyet!... Következik a vádlott kihallgatása.

III.

A szembesítés.

A köpcös emberke alázatosan meghajtja magát a törvényszék előtt és mint aki jól végezte dolgát, meglegedetten tér vissza helyére. Amint a vádlott mellett elhalad, gúnyos, diadalmas mosolylyal néz végig rajta, mintha csak azt mondaná: „pozdorjává törlek! megsemmisítelek!...” Ez a mosoly pedig végképpen kihozta sodrából a különben is ingerült fiatal embert. Fölpattan helyéről és stentori hangon kiáltja a bírák felé:

- Uraim! Ez az ember hamisan esküdött!

Egészen kipirult a haragtól. Az őszinte, jogos felháborodás hangján beszélt, talán ez az oka annak, hogy az elnök nem utasította rendre, sőt maga is kíváncsian fordult a panaszos felé. Az pedig nyugodtan leül, mintha nem hallotta volna a sértő megjegyzést, kényelmesen hátradől és farkasszemet néz a vádlottal. A gúnyos mosoly egy pillanatra sem tűnik el ajkáról, mintha azt akarná megértetni a vádlottal, hogy mondhat amit akar, azért mégis csak ő marad a győztes.

Az elnök int a vádlottnak, hogy lépjen a törvényszék sorompója elé és szelid hangon veti föl a kérdést:

- Nos? Hallotta a sértett vallomását... Mit felel reá?

- Bocsánat, elnök úr, az imént megfedekeztem magamról, de az a rosszhiszemű vallomás fölkorbácsolta véretem. Tessék elhinni: hazugság annak az embernek minden szava... El akar veszíteni...

- Mi oka lehetne rá?... Pénze megkerült...

A fiatal ember válasz helyett az ajkába harap.

- Uralkodjék magán! Feleljen nyugodtan.

- Nem mondhatok egyebet, minthogy ártatlan vagyok.

- Hogy került hát a panaszos tulajdonát képező pénzüsszeg az ön zsebébe?... Vagy azt is tagadja, hogy megtalálták önnél?

- Nem, nem... Csakugyan nálam volt. De nem a szekrényből vettem ki...

- Hanem?

- A panaszostól kaptam.

Fábry Lajos e szavakra hangosan fölkapog. Az elnök erélyesen rendreutasítja.

- Igen. Tőle kaptam. Január negyedikén, mikor főnököm rászánta magát a berlini útra, jegyet vettem neki a menetjegyirodában és onnan hazajövet magához kéretett. Intett, hogy zárjam be az ajtót, aztán halkán, hogy a személyzet meg ne hallja, így szólt hozzám: „Holnap két váltóm jár le a kereskedelmi bankban; sziveskedjék korán reggel beváltani azokat. Ime, átadom önnek a szükséges összeget...” „Csodálatos! most hallom először, hogy főnök úr oly nagy összeg erejéig váltó obligóban van...” „Psz!... Tőzsdei differenciák. Egy ügynök hálójába kerültem...” Átvettem a pénzt s értékpapirokat, aztán jó utat kívántam főnökömnek és az irodai órák után lakásomra tértem.

- Különös!... Ön már a rendőrség előtt is így védekezett. A nyomozás folyamán azonban kitűnt, hogy az ön főnökének az utolsó két esztendőben nem is volt váltója a kereskedelmi bankban...

- Akkor hát bolonddá tett. Azt kell hinnem, hogy nem is akart ő elutazni. Csak kelepcét vetett.

- Kinek?

- Nekem.

- Magyarázza ki magát.

- Nem, nem beszélhetek.

A védő: Lehetetlenné teszi magát... Börtönbe kerül... Miért nem védekezik?

Az elnök: Kérem, kérem! A védő úrnak nincs joga kérdést intézni a vádlotthoz.

A védő: De mikor látom, hogy ez a szerencsétlen ember tudatosan a vesztébe rohan...

Az elnök: Csöndet kérek!... Loránt Imre! Az ön védekezése tarthatatlan; mert a nyomozás adataival homlokegyenest ellenkezik... De menjünk tovább! Tény az, hogy ön éjjeli tizenkét-órakor a sértett lakásán volt...

- Nem tagadom.

- Hogy került oda?

A vádlott hallgat.

- Nos? Nem felel?... Jegyző úr!... Irja: „A fölvetett kérdésre vádlott megtagadja a feleletet...” Az is kétségtelen, hogy az előhívott rendőr az irodai szekrény ajtaját tárva-nyitva találta... Ön nyitotta ki?

- Hozzá sem nyúltam. Külömben a főnök úr sohasem tartogatott pénzt az iratszekrényben. Azt pedig ma hallottam először, hogy a Wertheim-szekrény zárja elromlott.

- Helyes! Vallomását szó szerint jegyzőkönyvbe vesszük... Még egy kérdést... Van önnek adóssága?

- Nincsen. Huszezer korona megtakarított pénzem van.

- Milyen viszonyban volt a főnökével?

- Állandóan jó viszonyban. Tíz esztendeje szolgálom, s ez idő alatt évről-évre emelte a fizetésemet. Meg volt velem elégedve. Ha egy-egy vállalata sikerült, ajándékokkal halmozott el...

- No látja! És mégis azt akarja elhitetni velünk, hogy főnöke kelepécét állított önnek. Hogy rosszhiszemű vallomásával el akarja önt veszíteni. Hogy hamisan esküdött!... Be kell ismernie, hogy feltűnő ellentmondásba keveredett...

A védő: A bíróság szíves figyelmébe ajánlom, hogy a sértett kára az utolsó fillérig megtérült és noha ő a vád ura és bár jól tudja, hogy a panasz visszavonásával megszüntetnék a további bünvádi eljárást, ragaszkodik hozzá és kéri a vádlott megbüntetését... Azt kell hinnem, hogy valami nagy, igen nagy titok lappang a háttérben... Ugylátszik: a vádlott egy-két szavával földerithetné ezt a titkot... Ha minden teketória nélkül megmondaná az igazat, megmenekednék a gyalázattól... De makacsul hallgat.

Az elnök: Van-e valami észrevétele a védő úr megjegyzésére?

A vádlott: Nincs.

Az elnök: Most hát következik a szembesítés. Fábry Lajos úr! Ön végighallgatta a vádlott védekezését. Nem tagadja, hogy január hónap 4-én éjjeli tizenkét órakor az ön lakásán volt; azt sem tagadja, hogy a pénzt megtalálták nála, de azzal áll elő, hogy a pénzt ön adta át neki.

A sértett: Nem igaz!

A vádlott: De igaz!

A sértett: Loránt Imre! Ön nem tőlem kapta a pénzt; az is valótlan, hogy én a kereskedelmi banknál váltó-obligóban voltam.

A vádlott: Nézzen a szemembe!

A sértett: Oda nézek!... Ismétlem: nem én adtam át önnek a pénzt, hanem ellopta azt.

A vádlott: Ember! Nem fél az Istentől?

A sértett: Nincs okom félni, mert az igazat mondtam. Isten engem úgy segítjen!...

A vádlott: Nyomorult!...

A következő pillanatban hatalmas pofon csattan el. A vádlott úgy ütötte arcuzul Fábry Lajost, hogy az hátra tántorodott és ha a fogházőr meg nem kapja, hanyattvágódik a padlón.

A közönség tapsol... Egyesek zsebkendőiket lobogtatva éljenzik a vádlottat. A nagy lármában alig hallani az elnök szavait:

- A tárgyalást tíz percre felfüggesztem...

IV. Mi történt a szünet alatt?

A törvényszék visszavonult, hogy a vádlottra kiszabandó rendbüntetés dolgában tanácskozzék. A bíróság tagjait megbotránkoztatta a vádlott vakmerősége. Hogy is ne! Nyílt főtárgyaláson arcul ütni a sértettet! Az igazság templomát így megszentelteleníteni!... Szigoruan, példásan meg kell torolni ezt a merényletet...

A vádlott a szünet alatt is a teremben tartózkodott. Oldalán a mogorva képű fogházőr duruzsolt, káromkodott.

- Még majd engem áztatnak el az úr miatt! Mintha bizony tehetnék róla, hogy úgy nekiesett annak a szegény embernek... Az árgyélusát a keresztapjának!... Mondta volna meg, hogy miben sántikál; elejét vehettem volna a bajnak. No, megálljon! Ezt megkeserüli *odabenn!*

Beszélhet annak! Egy szavát sem hallja. Két tenyerébe mélyeszi fejét és némán maga elé bámul. Ügyet sem vet a fogházőrré. A védőügyvéd közeledik hozzá.

- Loránt úr!

- Tessék?

- Azt hiszem, elég volt a hallgatásból... Tisztelem, becsülöm a férfiúi erényeket, de a *lova-giasságnak* is van határa. Beszélnie, *vallania* kell!... Mondja el az igazat.

- Nem mondom el.

- Fél, hogy kompromittálja az asszonyt?...

- A halálba kergetném.

- Gondolja meg a dolgot! Az ujságok részletes tudósítást közölnek majd a főtárgyalásról és a közönség a sorok között is olvasni tud... Az ön konok hallgatása súlyos vád az asszony ellen. A világ előtt tehát ugyis kompromittálva lesz... Mert a tárgyalás adataiból azt a tényállást fogják kihámozni, hogy Fábry Lajos sejtette az önök benső viszonyát és elutazást szinelve, kelepécét állított önnek. A pénzt is azért bizta önre, hogy a lopást rábizonyíthassa... Szépen előkészített mindent és valószínű, hogy ördögi tervének keresztülvitelében a szobaleány is segítségére volt... Ön pedig szépen lépre ment... Meglátogatta kedvesét, hogy nála töltse az éjszakát. A váratlan csöngetésre menekülésre gondolt s a hálósobából a sötét irodába rohant, ahol meghúzódott a szekrény mögött... Ott találta önt Fábry Lajos... És a nyomorult szépen kieszelt boszuművét ügyesen végrehajtotta...

- Hamis tényállás!...

- Miért tagadja? Hiszen négy szemközt vagyunk. Ismerje be, hogy viszonya volt Fábrynéval.

- Nem ismerek be semmit... Egyébiránt, ha önnek az a véleménye, hogy a törvényszéki tudósításokból a nagy közönség tájékozódni fog az ügy mibenléte felől, miért nem bizik az ítélőbírák emberismeretében és bölcsességében is?...

- A bíró nem hunyhat szemet a kétségtelennek látszó bizonyítékok előtt. Végre is, a pénzt megtalálták önnél. A sértett esküt tett vallomására és valószínű, hogy azt a szobaleány és a rendőr is meg fogja erősíteni.

- Eh! Történjék, aminek történnie kell!... Sokkal jobban szeretem azt az asszonyt, semhogy...

- Pellengérré állítsa őt... És mégis rútul meggyanusította...

- Én?

- Ön!... A törvényszék elnöke fölvetette a kérdést: mit keresett éjféli tizenkét órakor Fábryék lakásán s ön e kérdésre megtagadta a feleletet. Ez a hallgatás pedig egyenlő értelmű a nyílt beismeréssel. Mintha csak azt mondotta volna: „a szeretőmnél voltam!...”

- Kérem, ügyvéd úr: ne bolygassuk tovább ezt a kérdést. Kellemetlenül, kínosan érint...

- Ám legyen! Az ön beleegyezése nélkül nem kérhetem a bizonyítást ebben az irányban, de még egyszer kérem: engedje meg, hogy megmondhassam az ügyésznek, miféle benyomást keltettek bennem a tárgyalás adatai.

- Nem, nem!... Határozottan tiltakozom ellene!...

- Teringettét! Ez az ember beszámíthatatlan!

Az ügyvéd fejcsóválva, boszusan hagyja oda védencét és az ujságírók csoportjába elegyedik, hogy legalább hangulatot keltsen Loránt Imre mellett... Fölösleges fáradság! A jó fiúk egytől egyig a vádlott pártján vannak és szidják, szapulják a lelketlen panaszost, aki oly szívósan ragaszkodik a vádhoz. Pedig csak egy szavába kerül, hogy Loránt Imre szabaduljon a büntető-jogi felelősség alól...

A közönség csoportokba verődve tárgyalja a bűnper egyes fázisait és könnyűszerrel konstatálható, hogy az a pofon, mely a panaszos arcán elcsattant, mindenkinek - jól esett.

Fábry Lajos úr pedig siet a feleségéhez, aki a tanuk szobájában huzódott meg. Nyugodtan viselkedik, mintha semmi sem történt volna. Mosolyogva megy végig a folyosón; itt is, ott is sértő megjegyzéseket hall, de azok nem hozzák ki sodrából.

A szép asszony gondolatokba merülve kibámul az ablakon.

- Unatkozol, drágám? Csak türelem, mindjárt rád kerül a sor...

Hátra sem fordul a „drága”. Nagyon izgatott lehet. Olyan az arca, mint egy tűzrózsa. Égő homlokát az ablaküveghez szoritja és lehunyja szemét...

- Tudod-e mi történt, édesem? Ugy látszik, nem igen érdekel a dolog. Pedig rólam van szó, a te hűséges, gyöngéd férjecskekről. Nyilvánosan megbélyegeztek... Arcul ütöttek!... Tudod-e kicsoda? *A szeretőd.*

Semmi válasz...

- Ide nézz! Talán még láthatod öt ujjának a nyomát... És nem tehettem ellene semmit... Felfüggesztették a tárgyalást... Én pedig színlelt nyugalommal, erőltetett mosolylyal siettem hozzád a kárörvendő publikum sorfalán keresztül... Gyönyörű eset!... Holnap már ország-szerte olvasni fogják, hogy Fábry Lajost, a dúsgazdag vállalkozót a tekintetes királyi törvényszék színe előtt arcul ütötték... Hallottad, mit mondtam?

Nincs felelet...

- Toporzékolni, gyilkolni szeretnék; csak úgy reszketek a dühtől, de magamba fojtom... Mert jól tudom, hogy fényes elégtételt kapok: Loránt Imre, a közönséges betörő, fegyházba kerül!... Más férj az én helyemen talán megverekedett volna felesége csábítójával. És a szarvakra ráadásul kapott volna a fejére egy hatalmas primvágást... Én azonban megsemmisítem, megölöm a szeretődöt... Hadd éljen, de becstelenül!... Hahaha! úgy vallottam, mint a karika-csapás!... Hogy fölfeszítette a szekrényt és ellopta a pénzemet... Nem a becsületemet, azzal nem törődik senki; csak a megcsalt férjek sorsára jutnék: kinevetnének!... A pénzemet lopta el. Közönséges gonosztevő, betörő tolvaj! Pusztuljon a tisztességes társaságból! Fegyházba vele!... Hogy méltatlankodott, hogy szörnyűködött a kelepcébe került Don Juan!... De nem hozott ki nyugalomból... Megesküdtem a vallomásomra...

- Megesküdöttél?...

- Hogyne! Kétszer is utána mondtam az elnöklő birónak: Isten engem úgy segítse!... A jó Isten mindent lát; belelát a lelkekbe is... A jó Isten nem haragszik meg érte, hogy hamisan esküdtem... Ha majd oda kerülök az ítélőszéke elé és kérdőre von, elfogadja mentségemet, hogy az az ember elrabolta nyugalمامat, boldogságomat... Ha csak a pénzem vitte volna el, megbocsátottam volna neki, futni engedném... Talán föl sem jelentettem volna... De megölte a szívemet és azért lakolnia kell... Rettenetes büntetés várakozik reá: az erkölcsi halál!...

- És ha fölmentik?... Ha bebizonyítaná, hogy nem lopásra irányuló szándék vezette lakásodba?... Hogy a pénzt te adtad át neki?...

- Badar beszéd... Össze fog roskadni a bizonyítékok súlya alatt... A szobaleány ugyanazt fogja vallani, amit én mondtam... Aztán itt vagy te: a *koronatanu*.

- Én rám ne számíts!... Én nem fogok hamisan vallani.

- Ne-em?

- Nem.

- Hogy megszabadítsd a szeretődöt, börtönbe juttatod a férjedet?... Férjedet, aki a szegénységből, a porból emelt magához és tizenkét esztendeig hűséges, engedelmes rabszolgád volt! Jutalmul megcsaltad őt... És most képes volnál rábizonyítani, hogy a bíróság előtt hamisan esküdtél!...

- Tehetsz róla!... Menj és vond vissza panaszodat.

- Légy őszinte! Most is csak az ő megmentésére gondolsz... Mert szereted őt, engem pedig ki nem állhatsz, gyűlölsz... Beszélj! Föltett szándékod, hogy *ellenem* vallasz?

- Az igazságot fogom mondani.

- Megölsz vele.

- Elejét veheted a bajnak. Jelentsd be, hogy nem kívánod a vádlott megbüntetését. Én pedig megesküszöm neked egyetlen gyermekünk boldogságára, hogy szakítok Loránttal. Soha többé nem találkozunk!...

- Ám jól van!... Visszavonom a panaszt, de nem kívánom, hogy szakíts vele. Megindítom a válópert... El fognak minket választani a te hibádból, én pedig elmegyek innen messzire... túl a tengeren, egy más világba... De a *gyermeket magammal viszem*.

- Nem, nem! Inkább megölöm magam, semhogy megváljak a fiamtól...

- Tehetsz róla!...

- Azt kívánod, hogy hamisan esküdjem a bíróság előtt?

- Igen; azt kívánom... Kevés időnk van. Mindjárt kezdődik a tárgyalás. Mondd, hogy vonjam vissza panaszomat, és én tüstént teljesítem kívánságodat. Aztán megyek haza, hogy megtegyem az utazáshoz szükséges előkészületeket és még ma este elutazom - a fiammal együtt... Vagy ígérd meg, hogy ellene fogsz vallani... És együtt maradunk. Választanod kell... Nos?...

- Oh Istenem! Istenem!...

- Határozott feleletet kérek. Hallgatásodat olybá veszem, mintha megtagadnád kérésemet...

- Megőrülök!...

- Gondolj a fiadra!... Csöngettek!... Az ítélő tanács már benn van a tárgyaló teremben... Mennem kell... Visszavonjam a panaszt? Akarod-e, hogy elutazzam?
- Maradj!... Legyen úgy, amint te akarod!...
- No, látod! Ez már okos beszéd!

V. A terhelő tanu.

A királyi ügyész parancsára két szuronyos fogházor közé került a vádlott... Hja, óvatosnak kell lenni! Kitelik attól az elkeseredett embertől, hogy orvul nekiesik a panaszosnak és kárt tesz benne, ha nem vigyáznak reá. Figyelmeztette is az elnök, hogy béklyót tesznek a kezére, ha nem viselkedik nyugodtan. Azért az inzultusért pedig, amelyet a panaszoson elkövetett, harminchat óráig fog ülni sötét zárkában; ott majd elmélkedhetik a bíróság iránt való köteles tiszteletről. A vádlott pedig mindenre csak a vállát vonogatja. Bánja is ő, akármi történik vele! Olyan fásultan, közönyös ábrázattal ül a két fogházor között, mintha semmisem érdekelné abból, ami a tárgyaló teremben történik... Fásultan, megnyugvással fogadná a halálos ítéletet is.

Annál izgatottabb és türelmetlenebb a védője. Jegyzeteket csinál, izeg-mozog, idegesen lapozgatja a törvénykönyveket; látszik róla, hogy valami nagy dologban töri a fejét. Föltette magában, hogy kiugratja a nyulat a bokorból. Végre is, mint védő csak kötelességét teljesíti, ha figyelmezteti a bíróságot, hogy helytelen útra tévedt. Női becsület ide-oda! Nem törődik védence tiltakozásával, más mederbe fogja terelni a bizonyító eljárást. Be akarja bizonyítani, hogy a vádlottat *hamisan* vádolják.

Megkezdték a tanukihallgatást és elsőnek *Galambos Zsuzsánna* cselédleányt szólították be.

- Ujra figyelmeztetem, hogy csak a tiszta igazságot vallja, mert a hamis tanuvallomást fegyházzal büntetik. Megértett?
- Jaj, kérem, úgy félek!... Nem voltam én még törvény előtt sohasem!
- Mitől fél? Ha az igazságot vallja, nem lehet semmi bántódása... Feleljen a kérdéseimre. Ismeri ezt az urat?
- A Loránt nagyságos urat? Hogyne ismerném!... Mindennap bejött az irodába... Rendelkezett, parancsolt, mintha ő lett volna úr a háznál. A többi urak pedig engedelmeskedtek neki.
- Mondja el nekünk: mit látott Fábry úr lakásán január hónap negyedike és ötödike közötti éjjelen?
- Ugy emlékszem rá, mintha ma történt volna. A nagyságos úr kihajtatott a pályaudvarra. Utazó táskáját én vittem le a kocsijába. Mindnyájan azt hittük, hogy elutazott, de hát valami közbejöhött, mert éjfél tájban egyszerre csak hazavetődött... Én nyitottam ki az előszoba ajtaját, aztán visszamentem a konyhába... Alighogy lefeküdtem, irtó nagy lármát hallottam. Kiugrottam az ágyból és rohantam be a nagyságáékhoz.
- A hálósobába?
- Oda igyekeztem, de feltűnt nekem, hogy az irodában, mely előbb még sötét volt, világosságot láttam.
- Tehát benyitott az irodába?
- Igen.

- És mit látott?

- Láttam, amint a nagyságos úr megfogta a tolvajt.

- A tolvajt?

- No igen. Magam sem tudom, mi uton-módon jutott be Loránt úr a lakásba. Ott rejtőzködött az irodában...

- Honnan tudja, hogy lopni akart?

- A nagyságos úr folyton azt kiáltozta: „Gazember! Elloptad a pénzemet?”

- És mit felelt rá a vádlott?

- Egy kukkot se szólt. Reszketett, mint a kocsonya. Gazdám rám parancsolt, hogy szaladjak rendőrért...

A védő: A nagyságos asszonyt nem látta az irodában?

A tanu: De igen. A nagy zajra ő is előjött.

A védő: Mióta szolgál ön Fábry urnál?

A tanu: Pünkösöd első napján lesz két esztendeje.

A védő: Megtörtént máskor is, hogy a gazdája egynéhány napra elutazott...

A tanu: Hát bizony sűrűn utazgatott.

A védő: És gazdája távollétében sohasem látta Loránt urat a lakásban?

A tanu: Mondtam már, hogy mindennap ott volt.

A védő: De éjszaka.

A tanu: Éjszaka?... Mikor a nagyságos úr nincs oda haza?... Hát mit keresett vón' a lakásban?

A védő: Ne kérdezzen, hanem feleljen!...

Az elnök: Én pedig megtiltom, hogy feleljen!... Sejttem, hogy mire céloz a védő úr és meg nem engedhetem, hogy a dologhoz nem tartozó kérdésekkel valakit nyilvánosan meggyanúsítson!...

A védő: Bocsánatot kérek, elnök úr! A vádat alaptalannak, védecemet teljesen ártatlannak tartom és kötelességem ellen vétenék, ha meg nem kísérelném annak a bizonyítását, hogy Loránt Imre nem lopásra irányuló szándékkal ment a panaszos lakására, hanem...

Az elnök: Hanem?...

A sértett (felugrik): Hanem?... Kérem, követelem, hogy magyarázza ki magát!...

A védő: Jól van... Beszélni fogok nyíltan, leleplezetlenül...

A vádlott (fölpattan helyéről): De én nem akarom, hogy beszéljen!... Önnek respektálnia kell az én határozott utasításomat!...

A védő: Az igazság mindenkéfért!...

A vádlott: Eh, legyen már vége a herce-hurcának!... Tekintetes királyi törvényszék! *Beismerem*, hogy *lopni akartam* és *beismerem*, hogy *megloptam* a panaszost!

A védő: Megörült? Szerencsétlen!...

A vádlott: Magamba szálltam és töredelmesen megvallok mindent...

Az elnök: Nagyon helyes! A beismeréssel csak enyhíthet a sorsán... Tehát a pénzt nem a sértett adta át önnek?

A vádlott: Kiloptam a szekrényből.

Az elnök: És hogy jutott be a sértett lakásába?

A vádlott: Tolvajkulcsal...

A védő: Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz!... Ez az ember hazudik!...

Az elnök: A védő urat rendre utasítom!

A védő: Magára veszi a bűnt, a gyalázatot csak azért, hogy ne kelljen megmondania az igazat... De én nem engedem korlátozni a védelem szabadságát... Teljesíteni fogom kötelességemet...

Az elnök: Ha védő úrnak a bizonyítás kiegészítése dolgában valamelyes indítványa van, a tanukihallgatások befejeztével előterjeszheti azt. Várjon tehát türelemmel... A következő tanu: *Koppantó Gáspár*, rendőr!

A tanut beszólítják. Eskü alatt vallja, hogy a szekrény ajtaja tárva-nyitva volt. Ő kutatta ki a vádlott zsebeit és az ellopott pénzt megtalálta nála...

Az elnök: Teremőr!... Hívja be Fábry Lajosnét!

A hallgatóság körében mozgolódás, suttogás. Feszült várakozással, mohó kíváncsisággal néznek a következő jelenet elé... Minden szem az ajtóra tapad...

VI.

Pièce de résistance.

A szolgálka kinyitja a nagy terem ajtaját és a következő pillanatban belép Fábry Lajosné. Megáll, körülnéz a teremben, majd a védő intésére a bíróság sorompója elé megy és nyugalmat színlelve várja az elnök kérdését. Ugy áll ott, mint egy szobor; sápadt, vértelen arccal, mozdulatlanul. Mereven az elnökre bámul, miközben véresre harapja ajakát, mintha azzal akarná elpalástolni a lelkében dúló rettenetes küzdelmet.

Az elnök: Fábry Lajosné?...

- Szolgálatjára!

- Született Budapesten; harminckét esztendő... Vannak-e gyermekei?

- Egy fiam van.

- Tanuként fogjuk kihallgatni... Kötelességem figyelmeztetni az eskü szentségére. Ismeri a vádlottat?

Néma fejbólintás.

- Nincsenek ellenséges viszonyban?

A szép asszony fejét rázza.

- A nyomozás folyamán nem volt kihallgatható. Ugy tudom, súlyos idegbaja miatt Abbáziában tartózkodott... Sziveskedjék elmondani a bíróságnak: mi történt lakásukon január negyedik és ötödik közötti éjjelen? Nos?... Miért nem beszél?

Fábry Lajos adja meg a választ.

- Bocsánat, nagyságos uram, feleségem kissé gyöngélkedik...

- Teremőr!... Hozzon egy széket a nagyságos asszonynak... Ugy!... Tessék helyet foglalni.

A tanu leül, végig simítja homlokát, mintha rendbe akarná szedni gondolatait. Amint elfordítja fejét, találkozik a vádlott tekintetével és minden vér az arcába szökik. Pedig a vádlott arcán nem látott egyebet, mint az átélt szenvedések barázdáit. Nem szemrehányás volt abban a tekintetben, hanem szelid, jóakaró biztatás, mintha csak azt akarta volna mondani: „Ne áruld el magad! Hazudjál bátran, el vagyok készülve mindenre. Szívesen megyek érted a kárhózatba, a pokolba is!...”

- Parancsol egy pohár vizet, asszonyom?

- Nem, nem kérek... Most már jobban érzem magam. Felelhetek.

- Majd fölteszem a kérdéseket. Hány óra lehetett, midőn férje ura haza érkezett?

- Tizenkét óra lehetett.

- Ön még ébren volt?

- Igen. Hallottam a csöngetést...

- Ami meglephette önt, mert azt hitte, hogy a férje elutazott.

- Ugy van... Néhány pillanat múlva éktelen lárma ütötte meg a fülemet. Megismertem az uram hangját és a hálóköpenyt magamra kapva, az irodába siettem.

- És mit látott?

- Férjem szemtől-szemben állott Loránt Imre úrral...

- Önnek is feltűnt, hogy a szekrény nyitva volt?

- Azt nem vettem észre.

- Hogyan?... A tanuk egybehangzóan vallják, hogy nyitva volt...

- Meglehet. Én nem láttam.

- A vádlott a szekrény mellett állott?

- Nem. Az ablak előtt, amelynek a függönye le volt tépve.

- Ah! ez egészen új adat. Most halljuk először!... És mit következtetett a letépett függönyből?

- Hogy Loránt Imre úr az ablakfüggöny mögé rejtőzött. Férjem valószínűleg meglátta, dulakodni kezdtek, miközben a függöny leszakadt.

- Logikus következtetés!... Menjünk tovább!... Hallotta ön, amint a férje rárivallt a vádlottra: „Gazember! Elloptad a pénzemet!”

- Hallottam.

- És mit felelt rá a vádlott?

- Hallgatott.

- Arról is tudomása van, hogy a cselédleány rendőrért futott, aki megmotozta a vádlottat?

- Igen, kikutatta zsebeit.

- Nos?

- Értékpapirokat s egy csomó bankjegyet vett ki onnan... Azt is láttam még, hogy a rendőr megkötözte Loránt urat és ez a jelenet annyira fölízgatott, hogy eszméletlenül összeestem.

- Nincs több kérdésem.

A védő: Nekem van.

Az elnök: Csak röviden! A tényállás immár tisztázva van. Szavahihető, aggálytalan tanuk bizonyítják a vádat. Maga a vádlott is beismerte a lopást; a bizonyító eljárást tehát már be is fejezhetnők.

Fábry Lajosnét észrevehetően meglepte az elnök kijelentése. Megütődve hallotta, hogy a vádlott *beismerte* a lopást. Kérdőleg bámul Loránt Imrére, aki őt megérteni látszik s fejbőlintással erősíti meg az elnöki nyilatkozatot.

A védő: Egynéhány rövidke kérdésem van. Figyelmeztetem, asszonyom, hogy egy emberélet van letéve az ön kezébe.

Az elnök: Meg nem engedhetem, hogy terrorizálja a tanut.

A vádlott: Kérem az elnök urat, méltóztassék már befejezni a bizonyító eljárást. A tanunak tovább való faggatása teljesen fölösleges.

Fábry Lajosné hirtelen elhatározással a védőügyvéd felé fordul.

- Köszönettel fogadom a védő úr figyelmeztetését. Tessék kérdezni, felelni *akarok*.

Az „akarok” szót olyan jelentős hangsúlyozással ejtette ki, hogy mindenki izgatottan leste a védő kérdéseit.

A védő: Nagyságod tehát ébren volt, midőn férje haza érkezett. Az előszoba ajtaján a feszítésnek, erőszaknak semmi nyomát sem találták. Hogy juthatott be Loránt Imre úr a lakásba?

Az elnök: Erre a kérdésre már megfelelt maga a vádlott... Tolvajkulcsal nyitotta ki az előszoba ajtaját.

A tanu (hirtelen): Nem mondott igazat!

Az elnök: Ugyan?...

A tanu: Zsuzsi, a szobaleány engedte be, az én tudtommal és beleegyezésemmel!...

Általános elképedés!...

Az elnök: Magyarázza ki magát, asszonyom!...

A szép asszony görcsösen belekapaszkodik a szék támlájába, férjét megvető, lesujtó pillantással méri végig és szilárd hangon folytatja:

- Igen, a szobaleány engedte be - én hozzám... A nyomorult be volt avatva minden titkunkba és jó pénzért elárult bennünket. Összejátszott az urammal, aki elutazást színlelt és egyszerre csak váratlanul otthon termett. A csöngetést hallva, Loránt Imre az irodába sietett. Azt hitte, hogy férjem egyenesen a hálósobába jön és azalatt elmenekülhet...

Az elnök: Ön tehát azt akarja elhíttetni velünk, hogy benső viszonya volt Loránt Imrével?...

A tanu: Kinos dilemmába jutottam. A Scylla és a Charybdis közé... Hetek óta valóságos élethalál harcot folytatok önmagammal. Ha megvallom az igazat, örök szégyen és gyalázat tapad reám. A szégyent még elviselném, de megőriztettem a gondolat, hogy elvesztem egyetlen, bálványozott gyermekemet is, aki egy pillanatig sem maradhat egy házasságtörő, becsstelen asszony gondjai alatt... Ha pedig elhallgatom az igazságot, fegyházba juttatok egy ártatlan embert... Ezt a nemesen gondolkodó férfiut, aki a saját becsülete árán akart engem megmenteni a szégyentől... De most már nem bírom tovább a harcot... És ha őszinteséggel katasztrófát zúditok az uramra, csak magát okolhatja érte... Kértem, könyörögtem, hogy vonja vissza panaszát, de a bosszú elvakította... Börtönbe akarta juttatni felesége csábitóját...

Fábry Lajos dühösen, hamuszürke arccal, rekedt hangon szakítja meg feleségét:

- Hazugság minden szava!... Megőrült!...

Az elnök: Csöndet kérek!... Mindenesetre nagy meggondolatlanúság öntől, asszonyom, hogy ország-világ előtt oly súlyosan kompromittálta önmagát... Mert az a benső viszony, amely a vádlottat önhöz fűzte, még nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy Loránt Imre csakugyan meglopta a főnökét. Hiszen a pénzt megtalálták nála!...

A tanu: Az uram maga adta át neki.

Az elnök: Honnan tudja?

A tanu: Loránt úr közölte velem.

Az elnök: Mikor?

A tanu (halkan): Az éjszakai órákban... Férjem hazajövele előtt. Lelkemre kötötte, hogy tartsam titokban a dolgot, mert a pénzt tőzsdei differenciák kiegyenlítésére kell fordítania.

Az elnök: A vádlott tehát elárulta önnek főnökét?... Mégsem olyan nemesen gondolkodó férfiú.

A tanu: Félttem, gyanakodtam, hogy az uram nem utazott el, és hogy megnyugtasson, elmondta, hogy miféle utasításokat kapott...

Az elnök: No hát jöjjön csak ide, Galambos Zsuzsánna!... Hallotta, hogy mit vallott a nagyságos asszony?

- Hallottam.

- Igaz-e, hogy ön engedte be a lakásba Loránt Imre urat?... Vigyázzon minden szavára!... Maga még nem tette le az esküt...

A cselédleány felelet helyett hirtelen sirva fakad.

- Ne sirjon!... Szálljon magába és vallja meg az igazat... Még nem késő...

- Nem tehetek róla... Ugy kiforgatott a nagyságos úr!... Elvette az eszemet...

- Megfizette önt, hogy hamisan tanuskodjék?

- Háromszáz koronát adott... Ehun la!... Most is nálam van a pénz... Nem kell! Tartsa meg!

És a pénzt odadobja Fábry Lajos elé, aki bambán maga elé bámul.

Az elnök: Ügyész úr! Kérek indítványt.

Az ügyész: Tekintetes királyi törvényszék! A vádat elejtem és kérem Fábry Lajosnak azonnal való letartóztatását.

Az elnök: Kihirdetem a törvényszék ítéletét... A bíróság Loránt Imrét a lopás büntettének vádja alól fölmenti és elrendeli, hogy hamis tanuzásra való rábírással és hamis esküvel alaposan gyanúsított Fábry Lajos nyomban vizsgálati fogságba helyeztessék...

Zúgó éljenzés... A törvényszéki dráma véget ért...

Kedélyes fogház.

A régi, jó időkből való történet... Akkoriban négy ócska, düledező fogháza volt a fővárosnak. A budavári *Fortunában* laktak a vizsgálati foglyok; ott várták be a törvényszék ítéletét. Ha túlestek rajta, a *külső váczí-uti fogházba* kerültek és ott maradtak, amíg az elsőbíróság ítélete jogerőre nem emelkedett. Ha betelt a létszám, a fölösleget beszorították a kerepesi-úti fogházba, amelynek helyén ma már hatalmas palota emelkedik. Ennek a fogháznak kis udvarán hajtották végre a legtöbb halálos ítéletet. A negyedik fogház az Ujvilág-utcán volt; a belváros kellő közepén. Olyasféle intézet volt az, mint a „Denevér” című operette fogháza, mert hát mulatságosnál mulatságosabb jelenetek játszódtak le benne. Hire sem volt ott a fegyelemnek. A fogházőrök paroláztak a foglyokkal, a felügyelő pedig, aki szórakozni vágyó férfiú volt, ha csak szerét ejthette, „házon kívül” töltötte az éjszakát... Ha egy-egy fogoly megunta a rabkosztot, kényelmesen megszökhetett. Szépen átmászott a szomszédos megyeház udvarára, benyitott a legelső irodai helyiségbe, annak az ablakán pedig kiugrott vagy kötéllel leereszkedett a Gránátos-utcába. A fogházőrök *másnap* rájöttek a szökésre, *harmadnap* jelentést tettek róla a felügyelőnek, az pedig egy hét múlva a királyi ügyésznek. Mire a rendőrség elé került a dolog, a szökevény már biztonságban érezte magát a külföldön vagy a vidéken. Egyik-másik fogoly azt is megtette, hogy példának okáért vasárnap megszökött a fogházból, hétfőn betört valahová, kedden elrejtette a lopott holmikat, szerdán pedig *visszaszökött* a fogházba, ahol tárt karokkal fogadták, mivelhogy megmentette a fogház becsületét... Kinek juthatott volna eszébe a betörő tolvajt a fogházban keresni!...

Tehát erről az operette-fogházzal szól az ének...

Hárman vannak a tágas irodai helyiségben. A fogházőrmester, aki fejét az egyik íróasztalra hajtva, mélyen alszik; a másik asztalnál egy vizsgálati fogoly ül munkába mélyedve. Munkája közben szemmel tartja a fogházőrmestert, hogy nem ébred-e fel. Bizonyosan van rá oka. Egy másik fogoly az ablakokat tisztogatja. Egy ideig csak hallgatja az őrmester hortyogását, aztán megszólal:

- No hallja, *kolléga úr*: maga ugyancsak szerencsés kópé!

- Miért?

- Mi nap-nap után nehéz munkánál görnyedünk, maga pedig könnyű irodai munkát végez... Nagy protekciója lehet.

- Van hát! A királyi ügyész protegált be a fogházba. Egyébiránt magának sincs oka panaszra, kedves kollegám. Ablakot tisztít. Az is valami?

- Egy félóra múlva már az udvart söpörgetem; ebéd után szenet tördelek, fát vágok... És a kolléga úr még azt mondja, hogy nincs okom panaszra!... Én vagyok a fogház hamupipőkéje. Viszem a topvájtot...

- Topvájtot? Mi az?

- A legnagyobb súlylyal induló versenylőről mondják, hogy a topvájtot viszi.

- Mindig csak lóversenyen jár az esze.

- Hej, nincs is annál nagyobb gyönyörűség!... Mikor a starter leengedi a fehér zászlót és a lovak széleseben nyomulnak előre. Hogy zúg, hogy tombol a százezernyi nép! Minden szem egy helyre irányul... Minden arcon ott ül a lázas izgalom, a szenvedély, a - remény! Jaj,

kolléga ur: imádom a lóversenyt! Most is annak vagyok a *rabja*... Ninini! Min dolgozik maga? Szent Kleofás! Jól látok-e!...

- Pszt! Ne kiabáljon!

- Hallja, kolléga úr!... Maga itt is a mesterségét folytatja. Tizforintosokat hamisit!...

- Nem hallgat?... Fölébred a vén pribék és veszve vagyok!...

- Ne féljen. Bepálinkázott s délig alszik, mint a bunda...

A pénzhamisító tetszelegve nézegeti munkáját.

- Hogy tetszik, kolléga úr?

- Remek! Nagyszerű! Sokat készített már?

- Amióta itt vagyok, minden héten hármat-négyet.

- És hol rejti el?

- Titok!

- A zárkában?

- Nem.

- A ruhája alatt?

- Ott sem. Ide figyeljen! Elárulok magának egy nagy titkot, mert bizom magában... Tudja: gázsinapon ezen az asztalon olvassák le a fogházőrök fizetését. Ilyenkor megragadok egy-egy alkalmas pillanatot és a kész hamisítványt villámgyorsan fölcserélem igazi tizforintossal... Feleségem minden hónapban meglátogat és a jó pénzt ügyesen a kezébe csúsztatom.

- Hahaha!

- Mit nevet?

- Óriási!... A magas kincstár hamis pénzzel fizeti a fogházőröket.

- Kolléga úr!... Ha elárulna!...

- Ugyan, ugyan!

- Pompás ötletem van!... Ha kiszabadulunk, közösen folytathatjuk a munkát. Én szorgalmasan gyártani fogom a tizforintosokat, maga pedig szépecskén forgalomba hozza. És urak leszünk!

E pillanatban felugrik helyéről a fogházőrmester.

- Megcsiptünk, gazember!

A hamisító az asztal fiókjába rejti a pénzt, aztán lekapja füle mögül a tollszárat és irni kezd. Ugy tesz, mintha nem is hallotta volna az őrmester megjegyzését.

Fogolytársa eközben mögéje kerül, hirtelen megragadja két karját és erősen összeköti.

- Tudd meg, fiam, hogy *Tuzár Mihály* detektív vagyok. Alighogy forgalomba kerültek a hamisítványok, azonnal téged fogtalak gyanuba. Amikor megtudtam, hogy a fogházban lakol, ügyészi engedélylyel én is beszállásoltam magam... Őrmester úr! vegye magához a hamisítványt és menjünk az ügyész úr elé!...

Áldetektivek.

A rendőrkapitány: Született?...

A terhelt: Sohse fárassza magát, kapitány úr. Elmondom én magamtól is a naczionálémat. Születtem Przemyslben 1850-ben. Feleségem nincs, ellenben vagyonom sincs. Tizenkét izben voltam büntetve zsebtolvajlásért. Lipcsében egy évig, Hamburgban nyolc hónapig, Brüsszelben két esztendeig, Bécsben kilenc hónapig ültem. A többi büntetéseket szép magyar hazánkban szenvedtem el.

A rendőrkapitány: Figyelmeztetem, hogy igazat mondjon.

A terhelt: Mindig volt bennem annyi férfiaság, hogy azért, amit tettem, el is vállaltam a felelősséget. Most is elmondom az igazat.

A rendőrkapitány: Ez már beszéd! Tehát halljuk!

A terhelt: Illaváról, ahol három esztendeig ültem, Budapestre jövén, következőleg okoskodtam: Vén róka vagyok már és ami fő, nagyon ügyetlen. Ha hozzá nyulok az aranyhoz, vassá válik, ha tizenegy óraker bele nyulok valakinek a zsebébe, már tizenkét óraker hüvösön vagyok. Szóval, ideje már, hogy abba hagyjam a munkát és más mesterség után nézzek.

Jól van, jól, könnyű ezt csak úgy mondani!

De mihez fogjak? Hiszen csakis a zsebtolvajlásban képeztem ki magam, s már ehhez a mesterséghez sem értek.

Addig-addig tünődtem, töprengtem, míg végre rászántam magam arra, hogy a zsebtolvajlás terén szerzett dús tapasztalataimat értékesíteni fogom. Meg lehet élni abból is.

A rendőrkapitány: Szabad tudnom, hogyan vélte értékesíthetni tapasztalatait?

A terhelt: Szabad. Régi közmondás, hogy minden zsák megtele a maga foltját. Én is találtam egy régi hűséges baráttra, akivel a következőkben állapotunk meg:

Napjában kétszer kimegyünk a keleti és nyugati pályaudvar érkező oldalára. Meglessük azokat a notórius zsebtolvajokat, akik nem ismernek bennünket, s egy-egy sikerült „munka” után üzőbe vesszük, valamely félreeső helyen megállítjuk őket, és rájuk ijesztünk azzal, hogy detektivek vagyunk. Számítottunk arra, hogy valamennyien megijednek és addig kérnek, kunyorálnak, amíg ellágyulunk és egy gyöngye pillanatban megvesztegethetnek bennünket.

A rendőrkapitány: Könnyű mesterség!

A terhelt: És nem olyan veszélyes, mint maga a zsebtolvajlás. Legalább azt hittük.

De bizony csalódtunk. Már az első kísérletnél pórul jártunk. Czudarul rajtavesztettünk.

November 20-án kimentünk a keleti pályaudvarra, s az első ember, aki szemünkbe tünt, Féder Samu volt. Egyike a legügyesebb zsebtolvajoknak. Közelébe férköztünk, és meglestük minden lépését.

Mikor megérkezett a vonat, és az utasok kiszállottak, Féder kiszemelt magának egy kövér atyafit és feléje közeledett.

Uccu utána!

Féder megszólítja a jámbor vidékit. (Ismerjük mi már ezt a módit!)

- Szervusz pajtikám!

Az pedig bambán, kimeresztett szemekkel nézett végig a vakmerő idegenen.

- Nem ismeresz? Én vagyok: a Muki!

- A Muki?

- Igen, a Blau Muki, Nagyváradról. Hej, pedig be jókat mulattunk tavaly ilyenkor. Bruderschaftot is ittunk, összecsókolóztunk...

- Igaz ni! Most már kezdek rád emlékezni.

Pedig a jámbor most még kevésbé emlékezett, mint azelőtt.

Blau Muki erősen a tenyerébe csapott, aztán testvériesen magához ölelte a kövér szamarat.

Egy-két pillanat, s a „munka” sikerült. Gyönyörűen végezte a nyomorult. Megfigyeltük villámsebes mozdulatait; meg is irigyeltük érte. Ez az ember még sokra viszi!

Tíz perc múlva már ott volt a Festetich-utcában. Nyomában voltunk. Vigyáztunk, hogy el ne szalaszszuk. A Juranich-utca sarkán elértük s én a vállára ütöttem.

- Ne siessünk, barátom! Álljunk meg egy kissé.

- Mi tetszik?

- Ugyan ne komédiázz! Mintha bizony nem ismernél - a Zrinyi-utczából! Detektivek volnánk vagy mi!

Féder elsáppadt.

- Egy kettő! Előre!

- De kérem!

- Semmi „kérem”. Ha nem jössz, viszünk.

- Szeretném tudni: miért?

- Láttunk mindent. A bugyellárist majd átadod az inspekciósoknak.

A jeles férfiú könyörgésre fogta a dolgot; de mi könyörtelenek voltunk. Erre aztán elővette a bugyellárist.

- Tartsák meg, uraim, csak engedjenek futni.

- Hah! Nyomorult! Meg akarsz vesztegetni?

- Hat gyermekem van.

- Te vagy az oka!

- A feleségem elpusztítja magát...

Erre közbelépett az én lágyszivű kompánistám. Félre taszított, megvetően végigmérte a tolvajt, aztán kiragadta kezéből a tárcát.

- És most fuss, ahogy tudsz.

Féder lábai közé fogta a Juranich-utcát és elszaladt.

A kerepesi-utra érve, Tuzár Mihály detektív urral találkoztunk. Ki akartuk kerülni, de meglátott és amint meglátott, tüstént igazolásra szólított fel bennünket. Bekísért a nyolcadik kerületi kapitánysághoz, ahol elvették tőlünk a bugyellárist.

Igy történt a dolog.

A rendőrkapitány: Szóval a lopást nem maguk követték el, hanem Féder?

A terhelt: Ugy van.

A rendőrkapitány: Mindjárt előállítatom. Ha igazat mondtak...

A terhelt: Szabadok leszünk?

A rendőrkapitány: Dehogy! Akkor még ma átküldöm önöket a tekintetes királyi ügyészséghez. Mert hát meglopni a tolvajt sem szabad.

Egy peches ember kalandja.

A panaszos: ... Ott álltam a Rákóczi-téren, egy hirdető-oszlop előtt és nézegettem a szinlapokat.

Egyszerre csak valaki megérintette a vállamat. Hátra fordultam és egy fiatal, gömbölyű asszonykát láttam magam előtt. Arca csupa tűz, a szeme ki volt sirva, nehezen kapkodta a levegőt, mint aki nagyon belefáradt a futásba... Vajjon mit akarhat tőlem?

- Parancsol, asszonyom?

- Az égre kérem, uram! mentsen meg... védjen meg!

- Ki bántotta?... Apróra töröm!... Megeszem!...

Az asszonyka egy fiatal emberre mutatott, aki a szemben levő utcasarkon álldogált.

- Az ott ni! Az a nyomorult!

Tüstént oda siettem a sarkon ácsorgó úrhoz. No, hiszen, szépen megjártam vele! Athletai termetű, hatalmas ember volt. Kétszer akkora mint én. Ugy fest, mintha egy ökölcsapással a bikát is le tudná ütni. És ezt az embert nekem most meg kell leckéztetnem.

- Uram! - mondok, - ön megbántotta ezt a hölgyet!

- S aztán?

- Semmi aztán! Uri ember nem szokott hölgyeket sértegetni.

- Ne mondja!

És adott egy fricskát az orromra, amitől olyan különös érzés vett rajtam erőt, mintha az orrom egyszerre ugorkává dagadt volna.

Védencem, a fiatal asszonyka, újabb bizonyítékot meritett ebből a fricskából.

- Látja, látja! Ilyen brutális ember ő!

Meg akartam mutatni, hogy nem vagyok gyáva.

- Ah uram, ezért elégtételt kell önnek adnia!... Kérem a névjegyét!

- Tessék!

És pofon ütött, hogy beleszédültem.

A kövér asszonyka újra erősítette:

- Látja, látja! Mondtam, hogy brutális ember!

Idáig kaptam egy fricskát és egy pofont. Hogy minek is kötöttem bele ebbe a vad emberbe! Most már három-négy pofon alul nem igen szabadulok...

Jól sejtettem. Alig hogy az első tiltakozó szót kiejtettem, leröpítette a cilinderemet és azzal együtt a parókámat is.

Most már igazán dühös voltam. Kezem önkéntelenül is ökölbe szorult, tagjaim kocsonyamódra reszkettek, nem a félelemtől, hanem a haragtól.

- Maga gyáva! - kiáltottam vérben forgó szemekkel a rabiátus ember felé, aztán - elszaladtam.

A hirdető-oszlopnál megállva, visszatekinttem és láttam a következőket:

A brutális ember utánam akart futni, de a jó asszony visszatartotta. Elébe állt; majd az arcát simogatta, mire a dühöngő férfi megszeldült s a következő percben már karöltve haladtak az üllői-út felé, mintha mi sem történt volna.

Én pedig ott álltam a hirdető-oszlopnál kimeresztett szemmel, fölfricskázva, fölpofozva, cylinder és paróka nélkül.

Minek szaporítsam a szót? Megtudtam, hogy ők: férj és feleség. Az utcán irgalmatlanul összepereltek s az asszonyka ingerültségében ott hagyta az urát és az én védőszárnyaim alá menekült.

Kérem a vádlottat becsületsértés és idegen vagyon rongálása miatt megbüntetni.

A bíró: Önnek nem volt ahhoz joga, hogy *a férjet* megleckéztesse.

A vádlott: Ugy van. Kérjen bocsánatot!

A bíró: Legjobb, ha kibékülnek.

A panaszos: Egy föltétel alatt... Ha a vádlott úr kijelenti, hogy *nem sértő szándékkal* fricskázott és pofozott fel...

A vádlott: Legyen!

A panaszos: Visszavonom a panaszt... Tessék elhinni, bíró ur: nem szabad a mai világban lovagiasnak lenni... Hát nem vagyok én peches ember?... Ha véletlenül nem én ácsorgok ott a hirdető-oszlop előtt; ha véletlenül nem én hoztam jön az a gömbölyű asszonyka, és ha a vádlott úr véletlenül nem olyan brutális ember: sohasem kerülök ide a bíróság elé.

A vádlott: Tagadjuk le az esetet. Jőjjön, fizessen egy pohár sört és szent a béke!

A panaszos: Tessék!... Még én fizessek! Hát nem vagyok én peches ember?... De hát egy pohár sör nem a világ. Menjünk! (*El.*)

Éjszakai csendélet.

- Tuzár detektív skizzeiből. -

Elnök: Hol született?

Vádlott: Az Orczy-házban.

Elnök: Tehát Budapesten. Van-e családja?

Vádlott: Feleségem van, gyermekem nincs. Pedig megfordítva sokkal jobb volna.

Elnök: Katonai kötelezettség dolgában hogy áll?

Vádlott: Köszönöm. Alkalmatlannak találtak.

Elnök: Volt-e már büntetve?

Vádlott: Hogyne! Hat hónapig ültem azért, mert belészerettem egy kis pisze fruskába.

Elnök: És?

Vádlott: És az udvarlójának beütöttem a fejét.

Elnök: Másért nem volt büntetve?

Vádlott: Sőt! Két esztendőre ítéltek azért, mert egy öreg urat fölsegítettem a lóvonatra.

Elnök: És?

Vádlott: És eközben kiveszett a zsebéből a bugyelláris.

Elnök: 1894-ben is büntetve volt.

Vádlott: Ugy van. Két évet sóztak rám, mert lenyeltem egy darabka papirost.

Elnök: Ugyan?!

Vádlott: Mielőtt lenyeltem, váltónak hívták.

Elnök: Megvesztegetéssel van vádolva. Egy rendőrt két forinttal meg akart vesztegetni. Jegyző úr! Olvassa fel a rendőr jelentését.

Jegyző (olvassa):

„*Jelentése* Tusák Kristóf közrendőrnek.

Felülirott alázatosan jelenti, hogy a múlt éjszaka Szombat Gáspár nagy zenebonát csinált az ujjvásártéren. Berugott állapotban ledér nótákat dalolgatott és olyanokat kurjantott, hogy az egész Józsefvárost fölverte. Hozzá mentem és illedelmesen felszólitottam, hogy oszoljon szét, mire ő a képeembe röhögött és tovább kurjongatott. Erre tapintatosan figyelmeztettem, hogy én hatóság vagyok, mire ő egy fricskát adott az orromra. Ekkor megint a legtapintatosabban ráordítottam, hogy igazolja magát; mire azzal válaszolt, hogy Hazafi Veray Jánosnak hívják és költészetéből él. Mondtam neki, hogy ne tegyen lóvá, mert én Hazafi Veray urat jól ismerem. Az egy nagy költő, amilyen Petőfi Sándor úr óta nem vala több az országban. De ő kutyába se vette, amit mondtam. Ezek után be akartam kísérni, mire ő elővett a cipőjéből két forintot és mondván, hagyjak neki békét, meg akart vesztegetni. Minek folytán többféle kihágás és megvesztegetés miatt előállítottam.”

„U. i. Az orromra szolgáltatott fricskáért külön panaszt emelek.

Felülirott.”

Elnök: Nos, mit szól ehhez a jelentéshez?

Vádlott: Instálom alássan: van a rendőr urnak tanuja?

Elnök: Volt egy, de időközben az is meghalt.

Vádlott: Akkor hát nagyon sajnálom, de kénytelen vagyok tagadni.

Elnök: A vizsgálóbíró előtt beismerő vallomást tett.

Vádlott: Én?

Elnök: Ön.

Vádlott: Bizonyos abban az elnök úr?

Elnök: Ha kívánja, fölolvastatom a vallomását.

Vádlott: Jól van no. Jó ember vagyok én: nem akarom a törvényszéket zavarba hozni és hogy simán menjen a dolog, most is beismerek mindent. Csak egy megjegyzésem van. Nem két forintot, hanem csak ötven krajcárt akartam adni a rendőrnek, mert attól féltem, hogy ha két forintot kínálok neki, azt el is fogadja.

Elnök: Ezért rendreutasítom!

A törvényszék Szombat Gáspárt két napi fogházra ítélte.